LINGUA LATĪNA

W. H. D. ROUSE
S. G. ANDREW

DECEM FĀBULAE

W. L. PAINE
C. L. MAINWARING
E. KYLE

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

478
P166D

5152

[redacted]

RULES

1. Books may be kept two weeks and may be renewed once for the same period, except 7 day books and magazines.

2. A fine of two cents a day will be charged on each book which is not returned according to the above rules. No books will be issued to any person incurring such fine until it has been paid.

3. All injuries to books beyond reasonable wear and all losses shall be made good to the satisfaction of the Librarian.

4. Each borrower is held responsible for all books drawn on his card and for all fines accruing on the same.

Withdrawn

AVILA COLLEGE
[redacted]
[redacted]rary
[redacted]

DECEM FéABVLAE PVERéIS PVELLéI
PAINE, WALTER LIONEL.

478/P166D

[redacted]

DECEM FĀBVLAE

PVERĪS PVELLĪSQVE AGENDAE

BY

W. L. PAINE

C. L. MAINWARING

AND

MISS E. RYLE

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS

LONDON, EDINBURGH, NEW YORK

TORONTO AND MELBOURNE

HENRY FROWDE

1912

LINGUA LATINA

EDITORS

DR. ROUSE, PERSE SCHOOL, CAMBRIDGE

S. O. ANDREW, WHITGIFT GRAMMAR SCHOOL, CROYDON

PREFACE

It is fortunately no longer needful to defend the Direct Method of teaching languages: no one whose opinion is based on knowledge now attacks it, so long as the languages to be taught are modern. But there was a time, not so long ago, when the method was derided as foolish or slovenly by those who had not tried it; and this is the case now with the Direct Method of teaching Latin and Greek. Those who have tried it, so far as my knowledge goes, are quite at ease in their minds: they have found not only that it is quicker and more attractive, but that it does really what the exercise-book method pretends to do, that is, it holds the attention in detail, disciplines the mental faculties, and enables the scholars to understand and to appreciate the best qualities in the best literature.

Of course, the Direct Method is not all talking; the system includes reading, writing, and even the conscious learning of grammar; although in different order and different proportion to that of the exercise books. But speech does take in it the first place; and one application of speech is seen in these little plays. By applying it to a story, we can bring into use groups of ideas which cannot come into the boy's ordinary life. But the effect on him is just as vivid: in youth, especially, make-believe is as real as what we call real. For the time being the actor is Theseus or Ulysses, Thersites, or a fox, and the imagination, which as things are hardly survives the nursery, can easily be kept alive until the pupil grows up. Perhaps it is more than a scholastic convenience; may it not be that pupils thus trained will keep in the sordid struggles of life something of the child's simplicity and light-heartedness?

However that may be—and I am quite serious in believing that this spirit is worth much wealth—there is

no doubt as to the scholastic convenience. Those who have only three or four hours a week, as is often found in girls' schools, may be reluctant to spare part for what seems to be a frivolous amusement. They need fear nothing: experience will show that Latin plays amply repay for the time spent on them, in greater readiness, clearer speech, wider range of words and constructions, not to mention the pupils' enjoyment, without which nothing is worth learning. The gusto of acting gives all the stimulus that is needed to make learning no drudgery. What we know of Latin is what we have in our memory and ready for instant use, not what we can puzzle out with a grammar and dictionary; the physical reaction helps us to learn, to remember, and to use. Thus to learn the actor's part may take the place of 'rep' in the early stages, and may prepare the memory for the more difficult task of learning poetry by heart in the later stages.

These plays may be read, or they may be learnt for acting, or both, and they help to supply reading material for a stage where Latin authors are of little use. The principle once learnt, any teacher may make his own plays: and this is the best thing educationally. He may read or tell a story from Roman history or legend, and call upon certain persons to take its parts: then and there he and his class together may make up the parts, which may be improved or added to in the study. In the end he will have a home-made play, which will need no learning, for it will have been evolved from his class; and with care and judgement he may teach a great deal in this way. Thus also we get from the beginning that which is the supreme end of language-teaching, an opportunity for self-expression.

Meanwhile words, syntax, and accidence are absorbed unconsciously; and after a little systematic arrangement, the master may, if he pleases, set a grammar paper without doing any harm.

W. H. D. Rouse.

AUTHORS' NOTE

The plays are intended for the use of boys and girls in their first year of learning Latin on the Direct Method. The grammar and syntax have therefore been confined to constructions which do not require the subjunctive mood or oratio obliqua. They are graduated in difficulty, so that they may be taken at convenient intervals from the beginning of the course, and can thus provide a means of revision and a storehouse of vocabulary and grammar.

They may be treated simply as reading matter or, as originally intended, for the purpose of acting, either in class or more formally. For acting in the class-room, the arrangement of the caste must depend upon the numbers; for instance, when the characters are few, two or even three complete castes may be arranged, and while one performs, the others listen, correct, and prompt, or, again, a long character may be divided into several parts.

With regard to the more formal production of the plays, it will be found that very few stage properties or scenery are required and, in fact, it is probably much better for those taking part to perform without any effects except, perhaps, costumes. We shall be glad, however, to give any detailed suggestions that we have found useful in producing them ourselves.

We wish to express our thanks to Professor E. V. Arnold for permission to print *Pȳramus et Thisbē*. The idea and composition were largely his, and it was performed last year under his supervision by boys and girls who had been learning Latin for a fortnight at the Summer School of Latin, Bangor.

W. L. P.
C. L. M.
E. R.

May 1912.

INDEX

	Pagina
Pyramus et Thisbe	VII
Ludus	XVII
Medicus	XXII
Horatius	XXVII
Circe	XXXIV
Polyphemus	XLIII
Reditus Ulixis	LI
Troia Capta	LX
Theseus	LXIX
Verres	LXXVIII

PYRAMUS ET THISBE

PERSŌNAE.

Pȳramus.
Pater Pȳramī.
Thisbē.
Māter Thisbae.
Sōl.

(*Scaena I.*)

Domus Pȳramī I–XII.
Domus Thisbae IX–XX.
Aedificātor.

(*Scaena II.*)

Lūna.
Leō.
Ninus.
Statuae I–V.
Statuae VI–X.
Plōrātōrēs.
Prīnceps Plōrātōrum.

SCAENA PRIMA. IN MEDIO OPPIDO.

A tergō caelum caeruleum; per tabulātum angustum sōl et lūna trāns caelum eunt. Ante tabulātum stant sellae. Praetereā nihil nisi lātum spatium.

Intrant omnēs et in sellīs cōnsīdunt. Aedificātor surgit et spectātōribus dīcit:

AED. Haec fābula vocātur Pȳramus et Thisbē. In mediō oppidō sumus.

[*Aedificātor sē ad puerōs vel puellās vertit.*]

AED. Surge!

I. Surgō. **DOM. PYR.** Surgis. **DOM. THI.** Surgit.

AED. Surgite!

II et III. Surgimus. **DOM. PYR.** Surgitis.
DOM. THI. Surgunt.

AED. Ambulā!

I. Ambulō. **DOM. PYR.** Ambulās.
DOM. THI. Ambulat.

AED. Ambulāte!
II et III. Ambulāmus. **DOM. PYR.** Ambulātis.
DOM. THI. Ambulant.

AED. Sistite!
I, II, III. Sistimus. Nōs sumus mūrus prīmus.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus prīmus.
DOM. THI. Illī (vel illae) sunt mūrus prīmus.
III. [*sē vertit et vocat.*] Venī!
IV. Veniō. **DOM. PYR.** Venīs. **DOM. THI.** Venit.
III. Venīte!
V et VI. Venīmus. **DOM. PYR.** Venītis.
DOM. THI. Veniunt.

AED. Sistite!
IV, V, VI. Sistimus. **I, IV, V, VI.** Nōs sumus mūrus secundus.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus secundus.
DOM. THI. Illī (vel illae) sunt mūrus secundus.
AED. Tē admovē!
VII. Mē admoveō. **DOM. PYR.** Tē admovēs.
DOM. THI. Sē admovet.

AED. Vōs admovēte!
VII et VIII. Nōs admovēmus. **DOM. PYR.** Vōs admovētis. **DOM. THI.** Sē admovent.

AED. Sistite!
VII et VIII. Sistimus.
VI, VII, VIII. Nōs sumus mūrus tertius.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus tertius.
DOM. THI. Illī (vel illae) sunt mūrus tertius.
AED. Surge!
XIII. Surgō. **DOM. THI.** Surgis. **DOM. PYR.** Surgit.
AED. Surgite!

XIV et **XV.** Surgimus. **DOM. THI.** Surgitis.
DOM. PYR. Surgunt.

AED. Ambulā!

XIII. Ambulō. **DOM. THI.** Ambulās.
DOM. PYR. Ambulat.

AED. Ambulāte!

XIV et **XV.** Ambulāmus. **DOM. THI.** Ambulātis.
DOM. PYR. Ambulant.

AED. Sistite!

XIII, XIV, XV. Sistimus. Nōs sumus mūrus prīmus.

DOM. THI. Vōs estis mūrus prīmus.

DOM. PYR. Illī (vel illae) sunt mūrus prīmus.

XV. [*sē vertit et vocat.*] Venī!

XVI. Veniō. **DOM. THI.** Venīs. **DOM. PYR.** Venit.

XV. Venīte!

XVII et **XVIII.** Venīmus. **DOM. THI.** Venītis.
DOM. PYR. Veniunt.

AED. Sistite!

XVI, XVII, XVIII. Sistimus.

XIII, XVI, XVII, XVIII. Nōs sumus mūrus secundus.

DOM. THI. Vōs estis mūrus secundus.

DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus secundus.

AED. Tē admovē!

XIX. Mē admoveō. **DOM. THI.** Tē admovēs.
DOM. PYR. Sē admovet.

AED. Vōs admovēte!

XIX et **XX.** Nōs admovēmus. **DOM. THI.** Vōs admovētis. **DOM. PYR.** Sē admovent.

AED. Sistite!

XIX et **XX.** Sistimus.

XVIII, XIX, XX. Nōs sumus mūrus tertius.

DOM. THI. Vōs estis mūrus tertius.

DOM. PYR. Illī (vel illae) sunt mūrus tertius.

AED. Surgite!

[*X sellam sēcum portat et in mediā domō Pȳramī pōnit.* *XI sellam sēcum portat et in mediā domō Thisbae pōnit.*]

IX, X, XI, XII. Surgimus. **DOM. PYR.** Surgitis.
DOM. THI. Surgunt.

IX, X, XI, XII. Ambulāmus. **DOM. PYR.** Ambulātis.
DOM. THI. Ambulant.

IX, X, XI, XII. Venīmus. **DOM. PYR.** Venītis.
DOM. THI. Veniunt.

IX, X, XI, XII. Sistimus. **DOM. PYR.** Sistitis.
DOM. THI. Sistunt.

IX, X, XI, XII. Nōs sumus mūrus medius.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus medius.

DOM. THI. Illī (vel illae) sunt mūrus medius.

DOM. PYR. Hīc habitat Pȳramus.

[*Aedificātor ad domum Pȳramī cartam affīgit; in cartā scrīptum est:* Hīc habitat Pȳramus.]

DOM. THI. Hīc habitat Thisbē.

[*Aedificātor ad domum Thisbae cartam affīgit; in cartā scrīptum est:* Hīc habitat Thisbē.]

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, surgis.

DOM. THI. Ille, Sōl, surgit.

SOL. Quis illīc habitat, O mūrī?

DOM. PYR. Pȳramus hīc habitat, O Sōl.

SOL. Quis illīc habitat, O mūrī?

DOM. THI. Thisbē hīc habitat, O Sōl.

[*Sōl trāns caelum lentē it.*]

PAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum pater.

DOM. PYR. Ille est pater.

PAT. Ubi est iānua?

IV et V. Nōs sumus iānua.

PAT. Iānuam aperiō. [*IV et V sē vertunt.*]

PYR. [*vocat.*] Quid facis, O pater!
PAT. Iānuam aperiō, O Pȳrame.
DOM. PYR. Iānuam aperit pater.
PAT. Ad mē venī, Pȳrame!
PYR. Ad tē veniō, pater.
DOM. PYR. Ad illum venit Pȳramus.
PAT. Quid habēs, Pȳrame?
PYR. Gladium habeō.
DOM. PYR. Gladium habet Pȳramus.
PAT. Quālis est gladius?
PYR. Acūtus est gladius.
DOM. PYR. Acūtum gladium habet Pȳramus.
PAT. Cōnsīde!
PYR. Cōnsīdō.
DOM. PYR. Cōnsīdit Pȳramus.
PAT. Librum sūme!
PYR. Librum sūmō.
DOM. PYR. Librum sūmit Pȳramus.
PAT. Librum lege!
PYR. Librum legō.
DOM. PYR. Librum legit Pȳramus.
PAT. Ego exeō.
PYR. Tū exīs.
DOM. PYR. Exit pater.
[*Exit pater; Pȳramus sedet et librum legit.*]
MAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum māter.
DOM. THI. Illa est māter.
MAT. Ubi est iānua?
XVI et XVIII. Nōs sumus iānua.
MAT. Iānuam aperiō. [*XVI et XVII sē vertunt.*]
THI. [*vocat.*] Quid facis, O māter?
MAT. Iānuam aperiō, O Thisbē.
DOM. THI. Iānuam aperit māter.

MAT. Ad mē venī, Thisbē !
THI. Ad tē veniō, māter.
DOM. THI. Ad illam venit Thisbē.
MAT. Quid habēs, Thisbē ?
THI. Pallam habeō.
DOM. THI. Pallam habet Thisbē.
MAT. Quālis est palla ?
THI. Alba est palla.
DOM. THI. Albam pallam habet Thisbē.
MAT. Cōnsīde !
THI. Cōnsīdō.
DOM. THI. Cōnsīdit Thisbē.
MAT. Librum sūme !
THI. Librum sūmō.
DOM. THI. Librum sūmit Thisbē.
MAT. Librum lege !
THI. Librum legō.
DOM. THI. Librum legit Thisbē.
MAT. Ego exeō.
THI. Tū exīs.
DOM. THI. Exit māter.

[*Exit māter; Thisbē sedet et librum legit.*]

[*Pȳramus et Thisbē ad mūrum medium appropinquant.*]

PYR. Ubi es, Thisbē ?
THI. Ubi es, Pȳrame ?
PYR. Hīc sum, Thisbē.
THI. Hīc sum, Pȳrame.
PYR. Mel meum !
THI. Corculum meum !

[*Pȳramus et Thisbē per mūrum susurrant et cōnsilium faciunt.*]

PYR. Ad sepulchrum Ninī.
THI. Ad sepulchrum Ninī.

[*Ad sellās redeunt; Thisbē legit; Pȳramus dormit.*]

SOL. Ego, Sōl, dēscendō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, dēscendis.

DOM. THI. Ille, Sōl, dēscendit.

THI. [*subitō ē sellā surgit et sōlem spectat.*] Quid tū, Sōl, facis?

SOL. Ego, Sōl, dēscendō. Quid tū, Thisbē, facis?

THI. Ego, Thisbē, exeō.

DOM. THI. Exit Thisbē. [*Exit Thisbē.*]

SOL. Quid tū, Pȳrame, facis?

DOM. PYR. Dormit Pȳramus.

SOL. Ego, Sōl, occidō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, occidis.

DOM. THI. Ille, Sōl, occidit.

AED. Abīte, mūrī.

[*Domus Pȳramī et domus Thisbae ad sellās redeunt. Pȳramus in mediā scaenā dormit.*]

AED. Fīnis est prīmae scaenae.

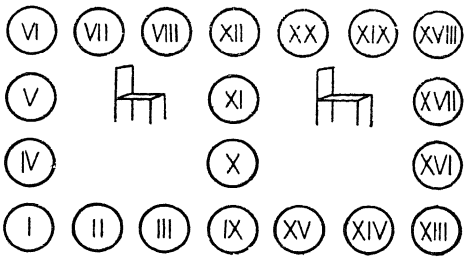

SCAENA SECUNDA. IN MEDIA SILVA.

Scaena eadem est. Omnēs intrant et in sellīs cōnsīdunt. Prīnceps Plōrātōrum surgit et spectātōribus dīcit :

PRI. Secunda scaena est. In mediā silvā sumus.
[*Sē recipit.*]

NIN. [*prōdit.*] Ego sum Ninus. [*ā sinistrā recumbit.*] Mortuus sum.

[*Plōrātōrēs prōdeunt et circum Ninum stant.*]

PRI. Lacrimāte, quia Ninus mortuus est.

PLO. Lacrimāmus, quia Ninus mortuus est.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super Ninum pōnunt.*] Sepulchrum facimus.

Statuae I–V prōdeunt et lacrimant.

PLO. Quī estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Ninus mortuus est, lacrimāmus.

[*Statuae sē circum sepulchrum dispōnunt; Prīnceps Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affīgit; in cartā scriptum est :* Hīc iacet Ninus.]

[*Exeunt Plōrātōrēs.*]

STA. Hīc iacet Ninus.

LUN. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Lūna, surgō.

STA. Tū, Lūna, surgis.

LUN. Quid videō?

STA. Sepulchrum vidēs. Hīc iacet Ninus.

LEO. [*prōdit et rugit.*] Ego sum leō.

LUN. Tū es leō.

STA. Ille est leō.

[*Leō post sepulchrum manet. Lūna lentē trans caelum it.*]

THI. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?
STA. Hīc est sepulchrum. Hīc iacet Ninus.
THI. Ubi est Pȳramus? [*Leō rugit.*]
THI. Heu! heu! [*Thisbē fugit; palla humī cadit.*]
LEO. [*pallam sūmit.*] Alba est palla.
STA. Alba est palla.
LEO. [*linguā lambit.*] Nunc rubra est palla.
STA. Nunc rubra est palla. [*Exit leō.*]
PYR. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?
STA. Hīc est sepulchrum. Hīc iacet Ninus.
PYR. Ubi est Thisbē?
LUN. Ubi est Thisbē?
PYR. Quid videō?
LUN. Pallam vidēs.
PYR. Rubra est palla.
LUN. Rubram pallam vidēs.
PYR. Thisbē mortua est. [*Lūna sīlet.*]
PYR. Nōnne gladium habeō? [*Sē occīdit.*]
Mortuus sum.
LUN. Mortuus es.
STA. Mortuus est Pȳramus.
THI. [*redit.*] Ubi est Pȳramus?
LUN. Ubi est Pȳramus?
THI. Quid videō?
LUN. Pȳramum vidēs.
THI. Pȳramus mortuus est.
LUN. Pȳramus mortuus est.
THI. Nōnne gladium videō? [*Sē occīdit.*]
Mortua sum.
LUN. Mortua es.
STA. Mortua est Thisbē.
LUN. Ego, Lūna, occidō.
STA. Tū, Lūna, occidis.

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

PAT. et **MAT.** [*intrant.*] Tū, Sōl, surgis.

STA. Ille, Sōl, surgit.

[*Pater et Māter circum sepulchrum ambulant et inter sē loquuntur; subitō mortuōs vident.*]

PAT et **MAT.** Quid vidēmus?

PAT. Pȳramus mortuus est.

MAT. Thisbē mortua est.

PAT. et **MAT.** Lacrimāmus.

SOL. Pater et māter lacrimant.

PLO. [*prōdeunt et mortuōs spectant.*] Pȳramus et Thisbē mortuī sunt. Lacrimāmus.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super mortuōs pōnunt.*] Sepulchrum facimus.

SOL. Sepulchrum facitis.

PAT. et **MAT.** Sepulchrum faciunt.

PAT. (*gladium in sepulchrō pōnit.*) Hic est gladius Pȳramī.

MAT. (*pallam in sepulchrō pōnit.*) Haec est palla Thisbae.

[*Intrant Statuae VI–X.*]

PLO. Quī estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Pȳramus et Thisbē mortuī sunt, lacrimāmus.

[*Statuae sē circum sepulchrum dispōnunt; Prīnceps Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affīgit; in cartā scrīptum est:* Hīc iacent Pȳramus et Thisbē. *Plōrātōrēs exeunt. Pater et māter in mediā scaenā lacrimant.*]

STA. Hīc iacent Pȳramus et Thisbē.

FINIS FABULAE.

LUDUS

PERSŌNAE.

Orbilius *magister lūdī est.*
Discipulī.
Quīntus } *impudentēs*
Sextus } *puerī sunt.*
Mānius *semper dextram tollit, sed nihil dīcit.*

Mārcus *semper interrogat.*
Gāius *māximus puer est.*
Servius *sērō venit.*
Alīī dīscipulī.

SCAENA. IN LUDO ORBILI.

Orbilius discipulōs manet; dextrā ferulam tenet, librum sinistrā. Intrant discipulī.

DIS. Salvē, magister!

ORB. Salvēte, puerī! Omnēsne adestis? Quis abest?
[*Mānius dextram tollit.*]

QUI. Nōs omnēs adsumus. Titus autem abest.

ORB. Cūr Titus abest? Nōnne herī aderat?

SEX. Ita vērō, sed vesperī ad cēnam apud Quīntum erat. Multa edēbat, multa bibēbat; itaque hodiē aeger est.

ORB. En puerum stultum! Meritō aegrōtat.

MAR. Cūr meritō aegrōtat? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Tūne, O magister, apud amīcum herī cēnābās?
[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē; sōlus cēnābam.

SEX. Semperne sōlus cēnās? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Ita.

QUI. O miserum magistrum!

SEX. Nōnne unquam nimis edis?
[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nunquam nimis edō.

QUI. O miserum magistrum!

MAR. Cūr nunquam nimis edis? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

SEX. Servius etiam abest, O magister.

GAI. Servius quoque, ut crēdō, apud Quīntum cēnābat.

QUI. Ecce! Videō Servium. Quam sērō venit!

DIS. Cottīdiē Servius sērō venit.

MAR. Cur semper sērō venit? [*Mānius dextram tollit.*]

GAI. Quia, cum gallus cantat, nōn surgit.

SEX. Semperne tū, cum gallus cantat, surgis, O magister?
[*Servius lentē intrat.*]

ORB. Ita.

MAR. Cūr, cum gallus—— [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Salvē, Servī!

SER. Salvē, magister!

ORB. Cūr tam sērō venīs? [*Mānius dextram tollit.*]

SER. Quia neque loculōs meōs neque tabellās reperīre poteram.

ORB. Molestus puer es. Hodiē tē pūniam. Venī ad mē.

DIS. Castīgābit eum magister.

ORB. Gāī, tolle eum in umerōs tuōs. [*Gāius hoc facit.*] Sexte et Quīnte, pedēs ēius retinēte. [*Sextus et Quīntus hoc faciunt.*] Ferulā eum feriam.
[*Orbilius Servium ferit. Discipulī surgunt, rīdent, clāmant.*]

SER. O! O! Eheu! O mē stultum! Impiger posthāc erō, neque unquam tibi molestus.

MAR. Cūr Servium castīgās, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Tē etiam castīgābō, nisi silēbis. Cōnsīdite omnēs, et stilōs tabellāsque parāte! [*Puerī cōnsīdunt et tabellās parant.*] Quis parātus est? [*Mānius dextram tollit.*]

ALII. Ego parātus sum.

ALII. Nōndum ego parātus sum.

ORB. Nunc ego recitābō; vōs in tabellīs scrībite! [*Recitat.*] 'Titus, fīlius agricolae Rōmānī, tredecim annōs nātus est.'

MAR. Cūr tredecim annōs nātus est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Quot annōs tū nātus es, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescīs, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Silēte, omnēs! [*Recitat.*] 'Agricola illum Rōmam māne dūcit.'

MAR. Cūr Rōmam dūcit? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; sed manē et mox fortasse ipse intellegēs.

GAI. Nosterne Titus est in hāc fābulā, O magister?

ORB. Minimē; nōn noster Titus est. [*Recitat.*] 'Rōma ab agrīs eōrum procul abest.'

SEX. Quam procul abest, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Multōs passūs abest.

QUI. Quot passūs abest? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescīs, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Nunc pergam. [*Recitat.*] 'Eō igitur

nōn ambulāre possunt, sed equī eōs vehunt.'

SEX. Quot equī eōs vehunt, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. [*Celeriter recitat.*] 'Cum ad portam Latīnam veniunt——'

DIS. Lentius recitā, sōdēs, O magister; tot vocābula scrībere nōn possumus.

ORB. Sī silēbitis, lentius recitābō. Accūrātē scrībite, puerī. [*Recitat lentius.*] 'Cum ad portam Latīnam veniunt, ab equīs dēscendunt, quia viae intrā mūrum inīquae sunt et angustae.'

MAR. Cūr inīquae et angustae sunt?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Venī ad mē post lūdum et tibi dīcam. [*Mārcus lacrimat. Orbilius recitat.*] 'Sex hōrās aedificia spectant. Deinde amīcum vīsunt et apud illum prandent.'

GAI. Nōnne apud Quīntum prandent?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē, nōn noster Titus est.

QUI. Quod amīcō Titī nōmen est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; nēmō scit. [*Recitat.*] 'Tandem equōs petunt et domum redeunt.'

SEX. Quōrum equōs, magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Suōs equōs, stulte! Nōnne eōs extrā portam Latīnam relīquērunt? [*Mānius dextram tollit.*] Satis est. Nunc Mānī, surge! [*Mānius surgit.*] Et recitā tuum pēnsum. Cēterī, audīte! [*Mānius recitāre temptat; nihil tamen dīcere potest; tandem cōnsīdit et lacrimat. Cēterī rīdent et clāmant:*]

DIS. Ego possum.

ORB. Tū, Gāī, recitā! [*Gāius recitat.*] Bene recitās, Gāī. Hodiē ōtium agētis; discēdite omnēs et valēte!

[*Discipulī surgunt et stilōs tabellāsque sūmunt.*]

DIS. O cāre magister! Grātiās tibi agimus. Valē!

[*Cēterī exeunt; Mārcus prope Orbilium stat et lacrimat.*]

ORB. Abī! [*Exit Mārcus.*]

FINIS FABULAE.

MEDICUS

PERSŌNAE.

Titus: *puer Rōmānus, duodecim annōs nātus.*
Octāvia: *Titī māter.*
Lūcius } *Titī frātrēs, geminī, septem annōs nātī.*
Publius }
Medicus.

SCAENA. IN CUBICULO PUERORUM.

A sinistrā stat lātus lēctulus; ibi dormiunt trēs puerī, Titus et Lūcius et Publius. A dextrā est fenestra, ā tergō iānua. Gallus extrā cantat et puerōs ē somnō excitat.

TIT. Quota hōra est?

LUC. [*ad fenestram currit.*] Prīma ferē hōra est. Sōl mox surget.

TIT. O mē miserum! Pēnsum meum nōn fēcī. Quid Orbilius dīcet?

PUB. Immō vērō, quid faciet Orbilius?

TIT. Iam ferulam sentiō. Ad lūdum īre nōn audeō.

LUC. Gaudeō quia nōndum ad lūdum īmus, ego et Publius.

TIT. Quālēs frātrēs estis! Quia vāpulābō, gaudētis.

LUC. et **PUB.** [*saltant et cantant.*] Titus vāpulābit; Titus vāpulābit.

TIT. [*īrātus.*] Vōs etiam vāpulābitis.

[*Frātrēs loculīs ferit.*]

LUC. et **PUB.** [*lacrimant.*] Lacrimāmus, quia Titus vāpulābit. Lacrimāmus, quia Titus vāpulābit.

TIT. Quia vōs vāpulāvistis, lacrimātis. Iterum autem lacrimābitis, nisi bonum cōnsilium mihi inveniētis; nam ego vāpulāre hodiē nōlō.

PUB. Cōnsilium habeō.

TIT. et **LUC.** Dīc nōbīs.

PUB. Manēte; cōgitō.

TIT. Festīnā, Publī; O mē miserum, vāpulābō.

LUC. Fortasse malum Publius habet cōnsilium; tum vāpulābis, Tite.

TIT. Nisi statim cōnsilium nārrābis, iterum idem accipiēs.

[*Loculōs sūmit.*]

PUB. Cōgitāvī. Audīte cōnsilium. Vesperī apud Quīntum cēnābās.

TIT. Illud iam scīmus.

PUB. Bene, ibi nimis ēdistī.

TIT. Quid dīcere vīs? Semper nimis edō; tū quoque et Lūcius.

PUB. Sānē, at tū hodiē aegrōtās, quia nimis vesperī ēdistī.

TIT. At nōn aegrōtō, mī frāter!

LUC. O stulte, nōnne intellegis? Hodiē aegrum simulābis.

TIT. Intellegō. Euge, Publī! bonum cōnsilium invēnistī! Tū, Lūcī, ī ad mātrem; illī dē morbō meō aliquid nārrā! [*Exit Lūcius.*] Publī, in aquam hunc pannum merge! Festīnā! nam mātrem audiō; pannō meōs oculōs preme! Heu! heu! quantum doleō!

[*Octāvia intrat cum Lūciō.*]

OCT. Hercle! Quam aeger es! Quid habēs, mī fīlī?

TIT. Multum doleō. Nunc calidus sum, nunc frīgidus.

OCT. O cāre fīlī, medicum arcessam. Quis medicum venīre iubēbit?

LUC. Ego medicum arcessam, mea māter.

PUB. Et ego cum Lūciō ībō.

OCT. Ite, parvulī, et medicāmentum ferre medicum iubēte.

LUC. Acerbum medicāmentum sēcum feret medicus.

PUB. Acerbum medicāmentum. [*Exeunt geminī.*]

TIT. Ut sitiō, māter cārissima!

OCT. Miselle puer! Aquam frīgidam tibi dabō. Bibe! [*Titus bibit.*]

TIT. Māter, nunc frīgidus sum. Ecce! membra mea tremunt.

OCT. En, vestīmentīs tē tegam.

TIT. Māter, nimis calidus sum.

OCT. Eheu! Quī morbus tē tenet? Quandō medicus veniet?

TIT. Aliquis iānuam pulsat.

[*Medicus cum puerīs intrat.*]

MED. Salvē, domina! Quis aeger est?

OCT. Salvē, medice! Fīlius meus hīc aegrōtat.

MED. Salvē, puer! Vēnī spectātum tē. Aegerne es? [*Titus annuit.*]

LUC. et **PUB.** Ita, medice, valdē aeger est.

MED. Num edere potes? [*Titus annuit.*]

LUC. et **PUB.** Minimē; nihil edere potest.

MED. Ostende mihi linguam tuam. Hem! Quid herī ēdistī?

TIT. Nesciō, medice.

LUC. Sciō equidem.

PUB. Et ego.

LUC. Apud Quīntum vesperī cēnābat.

PUB. Nimis ēdit—porcum.

LUC. Et lusciniam.

PUB. Et turdōs.

LUC. Et pōma.

PUB. Et lība.

LUC. Et alia multa.

OCT. Minimē mīrum, sī hodiē aegrōtās.

MED. Minimē mīrum est. Medicāmentum tibi parābō. [*Medicus medicāmentum parat.*]

LUC. Quāle medicāmentum parās?

PUB. Acerbumne est annōn?

MED. Acerbum est.

LUC. et **PUB.** Acerbum est medicāmentum. Acerbum est medicāmentum.

MED. Dā mihi pōculum, domina! [*Fundit.*] Nunc bibe, puer! [*Titus medicāmentum gustat.*]

TIT. Nōlō bibere. Tāle pōculum nunquam bibam.

OCT. Ohē, puer improbe! Quōmodo aegrōtāre dēsinēs, nisi medicāmentum bibēs?

LUC. et **PUB.** Titus bibere nōnvult. Titus bibere nōnvult.

MED. Necesse est bibere.

LUC. et **PUB.** Acerbum est. Gaudēmus, quia acerbum est medicāmentum.

TIT. Aliquis mox vāpulābit. [*Geminī audiunt et silent.*]

OCT. Statim bibe; sīn minus, patrem vocābō.

TIT. Nōlō. [*Exit Octāvia.*]

PATRIS VOX. Tite, audīsne mē?

TIT. Ita, mī pater.

PATRIS VOX. Nōnne medicāmentum bibere vīs?

TIT. Sānē, mī pater, bibere volō. [*Dum bibit, Octāvia intrat.*]

OCT. Medicāmentum bibit Titus.

MED. Bene; deinde tranquillē dormiēs. Mox validus iterum eris et rōbustus. Valē, domina; valēte, puerī.

OMNES. Valē, medice. [*Exit Medicus.*]

TIT. Iam validior sum. Licetne mihi surgere, māter?

OCT. Nōn licet, O stulte. Tōtum diem in lēctulō iacēbis. Et ego prope tē manēbō.

TIT. Nōn necesse est tibi, cārissima māter, prope mē manēre.

OCT. Meus es fīlius. Prope tē manēbo, dum aegrōtās.

LUC. et PUB. Licetne nōbīs in hortō lūdere?

OCT. Abīte, geminī, et in hortō lūdite.

LUC. et PUB. Titus in lēctulō manēbit, tōtum diem in lēctulō manēbit. [*Exeunt Lūcius et Publius. Titus pūgnum agitat.*]

FINIS FABULAE.

HORATIUS

Persōnae.

Porsenna: *rēx Etruscōrum.*
Sextus Tarquinius: *fīlius Tarquinī Superbī.*
Mamilius: *rēx Tusculī, socius Porsennae.*

Scaena I.

Tarquinius Superbus: *rēx Rōmānōrum, exsul.*
Vigilēs: *Etruscī.*
Ducēs Mīlitum: *Etruscī.*

Scaena II.

Valerius, Pulvillus } *cōnsulēs Rōmānī.*
Horātius Cocles, Spurius Lartius, Titus Herminius } *senātōrēs Rōmānī*
Vigil Prīmus, Vigil Secundus } *Rōmānī.*
Cīvēs: *Rōmānī.*
Mīlitēs: *Etruscī.*

SCAENA PRIMA. IN CASTRIS ETRUSCORUM.

Vesperī. Porsenna ante tabernāculum suum stat; ā dextrā Mamilius; ā sinistrā Tarquinius Superbus; ā tergō Sextus Tarquinius. Ante eōs ducēs mīlitum imperāta manent. Longē ā dextrā stant vigilēs; hā Rōmam prōspectant.

POR. Bene pūgnāvistis hodiē, O ducēs, vōs et mīlitēs Etruscī.

DUC. Grātiās tibi agimus, rēx māxime; prō patriā et prō tē pūgnāvimus.

POR. Quōmodo, Mamilī, hunc montem cēpistī, ubi iam castra posuimus?

SEX. Iāniculum vocātur hic mōns.

SUP. Iāniculum habēmus; facile erit Rōmam capere.

POR. Quōmodo Iāniculum cēpistī, Mamilī? Nārrā nōbīs!

DUC. Bene nōs dūxit Mamilius, O rēx māxime!

POR. Hoc sciō; attendite animum et audīte!

MAM. O rēx māxime, Iāniculum tenēbat Pulvillus cōnsul cum centum mīlitibus; iuvenis est et malus dux; male imperat neque Rōmānī illī pārēre volunt. At diū nōbīs resistēbant; neque facile erat illud parvum āgmen dē monte pellere. Tandem centum mīlitēs circum montem mīsī; hī ā tergō Rōmānōs subitō oppūgnant. Pulvillus pavidus tergum vertit; cum quīnquāgintā hominibus effugere potest; cēterōs occīdimus. Ille, tertius in ordine ducum [*Ducem quendam indicat*], prīmus in summum montem pervēnit. Hostēs illum vulnerāverant et sīgniferum occīderant. Statim ille sīgnum ē dextrā mortuī trāxit et in summō monte posuit.

POR. Bene fēcistī, Mamilī; bene fēcērunt tuī mīlitēs. Tū, dux vulnerāte, hūc venī! [*Dux tertius appropinquat.*] Accipe hoc praemium! [*Armillam bracchiō circumdat. Tum dux sē in ordinem recipit.*] Crās Rōmam oppūgnābimus.

DUC. [*laetīs clāmōribus.*] Crās Rōmam capiēmus.

SUP. Crās rēx iterum erō Rōmānōrum.

SEX. Crās omnēs inimīcōs occīdam.

SUP. Crās omnēs nōbilēs in vincula cōniciam.

SEX. Vae victīs! nōs enim Rōmā expulērunt.

SUP. Ignāvī hominēs rēgem habēre nōlēbant; poenās crās dabunt.

DUC. [*murmurant.*] Fortēs, nōn īgnāvī, sunt Rōmānī. Fortēs hostēs amāmus; īgnāvōs ōdimus amīcōs.

POR. Quandō et quōmodo Rōmam oppūgnābimus?

SEX. Statim hoc faciēmus; sī enim Rōmānī pontem Sublicium frangent, neque Tiberim trānsīre neque urbem intrāre poterimus.

DUC. Nōs quidem hodiē diū pūgnāvimus; sine somnō mīlitēs nōn bene pūgnābunt.

SUP. Vigil! Vigil!

VIG. Quid vīs, rēx?

SUP. Quid nunc Rōmānī faciunt?

VIG. Omnēs intrā moenia sē recēpērunt. Vigilēs tamen ē moenibus prōspectant.

POR. Frēgēruntne pontem?

VIG. Minimē, rēx māxime! Stat pōns.

POR. Quālis erit nox?

VIG. Obscūra; nūbilāre enim coepit, neque lūna fulgēbit. Etiam nunc vigilēs Rōmānōs vidēre nōn possumus; nōn iam pōns in cōnspectū est; hāc nocte caecī erunt vigilēs.

POR. Bene dīxistis, vigilēs. Hoc igitur cōnsilium omnēs audīte! Quārtā vigiliā, dum Rōmānī adhūc dormiunt, ad pontem silentiō appropinquābimus. Antequam illūc pervēnerimus, nōs neque vidēre neque audīre vigilēs poterunt. Nūllā morā pontem trānsībimus et portam facile rumpēmus, dum Rōmānī arma petunt et tōtā urbe trepidant.

DUC. Bonum cōnsilium cēpistī, O rēx māxime! Vincēmus.

POR. Hoc cōnsilium, ducēs, mīlitibus nūntiāte! Deinde usque ad quārtam vigiliam dormīte!

DUC. Audīmus et pārēbimus.

POR. Vigilēs, cum quārta vigilia erit, ē somnō nōs omnēs excitāte!

VIG. Audīmus et pārēbimus.

SCAENA SECUNDA. ROMAE.

A sinistrā appārent moenia urbis; Tiberis praeter moenia fluit; rīpam ulteriōrem ad portam urbis iungit pōns Sublicius. Vigilēs ē summīs moenībus prōspectant. In rīpā ulteriōre āgmen Etruscōrum ad Pontem Sublicium silentiō appropinquat, sed adhūc procul abest, cum sōl surgere incipit. Prīmā lūce vigilēs hostēs vident.

VIG. I. Audīsne aliquid?

VIG. II. Quam timidus es! Ventus aquam agitat.

VIG. I. Pedēs hominum audiō.

VIG. II. Nōlī hoc crēdere. Sōl mox surget; tum vidēre poterimus.

VIG. I. Aliquid videō. Aliquid sē movet.

VIG. II. Agmen est. Hostēs sunt.

VIG. I. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

VIGILES. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

[*Cīvēs armātī portam aperiunt et prōspectant. Valerius et Pulvillus in pontem currunt.*]

VAL. Frangite pontem, cīvēs.

PUL. Tempus nōn dabunt hostēs. Eheu, nōs prīmōs occīdent. Quid faciam? Quō fugiam?

VAL. Silē, īgnāve! Cūr herī frangere pontem nōn iussistī? Tū enim imperātor erās. Hodiē ego Rōmānīs imperō. [*Pulvillus in urbem redit. Multī cīvēs in portā appārent.*] Audīte, cīvēs! Sī duo vel trēs hostibus breve temporis spatium resistere poterunt, cēterī pontem frangent. Ita urbem servāre poterimus.

HOR. [*inter cīvēs appāret.*] Quid dīcēbat cōnsul?

CIV. Sī quis hostibus resistet, nōs pontem frangere poterimus.

HOR. Ego, O cōnsul, pontem dēfendam. Quis mēcum hoc prō patriā faciet?

SPU. [*ex cīvibus prōdit.*] Ego tibi socius erō, fortis Horātī.

HOR. Tū bonus eris socius. Tēcum bene pūgnābō. Tamen sī trēs erimus, tōtum hostium āgmen facile repellēmus.

TIT. [*ex cīvibus prōdit.*] Ecce tertium! Prō Rōmā et Rōmānīs cum hīs comitibus pūgnābō.

VAL. Vōbīs agō grātiās.

CIV. Vōbīs grātiās agimus.

[*Etruscī appropinquant.*]

POR. Currite, mīlitēs! Pontem occupāte!

VAL. Properāte vōs! currunt enim hostēs.

[*Trēs pontem trānseunt.*]

HOR. Ego medius stābō; tū, Spurī, ā dextrā stā, Herminī, tū ā sinistrā!

[*Etruscī ad pontem adveniunt.*]

POR. Oppūgnāte, mīlitēs! Istōs trēs occīdite et urbem intrāte!

VAL. Secūrēs sūmite, cīvēs! sūmite gladiōs! frangite pontem!

POR. Mamilī, mēcum manē! Herī satis pūgnābās. Sextus contrā suam urbem hominēs dūcet.

VAL. Dā mihi secūrem, tū! Ita, ita, līgnum frangite. [*Ipse pontem ferit, dum mīlitēs Etruscī pontem oppūgnant.*]

SPU. Cavē, Herminī! ā sinistrā oppugnābunt.

TIT. Parātus sum; ecce, undique veniunt.

HOR. Dūra verbera date! Nōn multī eōdem tempore nōs oppūgnāre possunt.

PUL. [*in moenibus appāret.*] Venīte, vōs, ad moenia! [*Multī cīvēs in moenia veniunt.*] Sagittās mittite! Iacula cōnicite!

SEX. Mēcum venīte, mīlitēs! Ego Horātium occīdam. Mihi quidem nōn resistet.

CIV. Cūius vōcem audīmus?

VIG. I. Sextus Tarquinius hostēs dūcit.

CIV. Apage, perfide Sexte! Num audēs Rōmam revenīre?

SEX. Mox alia clāmābitis, cum vōs in vincula cōniciam et in crucem mittam.

CIV. I in malam crucem tū! Occīde Sextum, O Horātī! Etiam sī hostēs nōs vīcerint, gaudēbimus quod perfidus Sextus mortuus erit.

[*Sextus Horātium oppūgnat; Spurius et Titus contrā aliōs pūgnant.*]

PUL. Cavēte, sagittārīī! Nōlīte nostrōs occīdere! Cavēte, iaculātōrēs! Suprā capita nostrōrum iacula cōnicite!

VIG. II. Uter vincet? Ecce, noster illum ferit!

CIV. Iō triumphe! Mortuus est Sextus.

PUL. Minimē, surgit. Horātī, iterum ferī!

[*Alter Horātium oppūgnat, dum Mamilius Sextum ē perīculō trahit.*]

CIV. Quis auxilium fert?

PUL. Mamilius.

CIV. Ecce, Sextum ē perīculō trahit.

VIG. I. Nunc redit; ipse Horātium oppūgnābit.

CIV. Eheu, nōn mortuus est Sextus.

VAL. Operam date, cīvēs; ecce, paene frāctus est pōns.

CIV. Iō, Spurius hostem occīdit; nunc alterum ferit.

VIG. II. Eheu! Horātium vulnerāvit Mamilius.

CIV. Eheu! Spurī, auxilium dā!

VIG. I. Ecce! Mamilium repellunt.

VAL. [*māgnā vōce.*] Redīte, Rōmānī! paene frāctus est pōns. Iam, iam redī, Horātī!

CIV. Redīte, Rōmānī! paene frāctus est pōns! Nōs servāvistis; iam vōs servāte!

HOR. Redīte, comitēs! dum tempus manet, redīte!

SPU. / TIT. } Tū etiam nōbīscum redī! Sine tē nōn redībimus.

CIV. Redīte, fortēs virī! Iam iam cadit pōns.

HOR. Redīte, comitēs! Vōbīs hoc imperō. Cōnsilium habeō bonum; mē hostēs nōn occīdent.

SPU. / TIT. } Pārēmus. Valē! [*Ad portam redeunt.*]

CIV. Nōlīte Horātium relinquere!

SPU. Ipse imperāvit. Pārēmus.

[*Spurius et Titus urbem intrant.*]

CIV. Sērō redībis, Horātī. Cadit pōns.

HOR. [*Scūtum ad cīvēs cōnicit.*] Excipite, cīvēs, scūtum! Nōn honestum est scūtum relinquere. [*Gladium in mediōs hostēs cōnicit.*] Vōs, hostēs, gladium excipite! Tibi mē committō, Tiberis. [*Dum pōns cadit, Horātius in flūmen dēsilit.*]

PUL. Quid facit? Vulnerātus est; nōn potest natāre.

CIV. Ita; flūmen trānsit; ad portam natat.

VAL. Dēmittite fūnēs! [*Cīvēs fūnem dēmittunt.*]

CIV. Fūnem prehendit. Trahite! trahite!

OMNES. Trahite! trahite! [*Cīvēs Horātium ex aquā in portam trahunt.*]

VAL. / PUL. } Senātus / CIV. Populusque } Rōmānus tibi grātiās agit.

OMNES. Rōmam servāvistī.

FINIS FABULAE.

CIRCE

PERSŌNAE.

Ulīxēs, *quī domum iter facit.*
Eurylochus, *quem Ulīxēs nautīs praefēcit.*

Scaena I.

Aegyptius
Philippus
Menexenus } *nautae.*
Alexander
Crēsius
Cēterī nautae.

Scaena II.

Naupactōus
Proxenus } *nautae*
Rhodius
Circē: *maga.*
Ancillae quattuor.
Minister.
Coquus.
Servus alius.

SCAENA PRIMA. IN LITORE INSULAE.

In saxō stat Eurylochus; circum eum vīgintī nautae, alīī humī sedent, alīī stant; omnēs murmurant.

EUR. Nōlīte ducī nostrō maledīcere!

AEG. At quis nōs in īnsulam dēsertam dūxit?

CET. Respondē, Ō Euryloche! Nōnne Ulīxēs?

EUR. Sānē, māgnus Ulīxēs vōs hūc dūxit; sed nōlīte illum culpāre!

PHI. Cūr nōn oportet illum culpāre?

CET. Respondē, O Euryloche. Cūr nōn oportet illum culpāre?

EUR. Quia dī immortālēs [*pālmas tollit*] nōs et illum in haec perīcula addūxērunt.

MEN. Sī dī Ulīxem nōn amant, nōn iam noster erit dux.

CET. Rēctē dīcis; nōn iam noster erit dux.

ALE. [*ventrem tangit.*] Esuriō; dā mihi cibum, Euryloche!

OMNES. Esurīmus; dā nōbīs cibum, Euryloche!

EUR. Nōnne māgnanimus Ulīxēs in mediās silvās iit, quia cibum nōbīs petere volēbat.

CRE. Num hoc crēdis? Nōs quidem hoc nōn crēdimus.

OMNES. Nōn crēdimus. Immō vērō nōs dēseruit.

AEG. Sī ferās arcū occīdet, ipse eās edet.

OMNES. Ipse carnem edet avium et bestiārum.

PHI. Nihil nōbīs referet. Hoc prō certō habeō.

OMNES. Nihil nōbīs referet. Hoc prō certō habēmus.

EUR. O stultī; fidēlis est noster dux; crēdite illī!

MEN. [*quī circum sē iamdūdum spectat.*] Hominem quī advenit, videō.

CET. Hostisne an amīcus venit?

MEN. Nesciō; adhūc procul abest.

[*Alīī nautae nunc stant.*]

ALE. Ecce, dē summō colle dēscendit.

CET. Quō habitū est? Quae vestīmenta, quae arma portat?

CRE. Arcum sagittāsque fert; rēctā ad nōs venit.

OMNES. Ulīxēs est.

AEG. Quid umerīs portat?

PHI. Carnem nōbīs affert.

OMNES. O māgnanimum Ulīxem! O optimum ducem!

ULIXIS VOX. Cervum sagittā occīdī. Cibum vōbīs afferō. Carnem edēmus omnēs.

OMNES. Iō, Iō! O māgnanimum Ulīxem! O optimum ducem!

EUR. Līgna petite, nautae! Properāte vōs!

[*Dum Ulīxēs appropinquat, nautae līgna per lītus petunt et in mediō cumulant.*]

MEN. Rēmum frāctum invēnī, quī in lītore iacēbat.

ALE. Siccōs rāmōs afferō, quī dē arbore cecidērunt.

CRE. } Grave est id quod portāmus; gubernāculum feri-
AEG. } mus nāvis nostrae, quod mare in lītus iēcit.

PHI. Rōstrum nāvis repperī; ecce, Minervae imāginem undae perdidērunt; eam vīx possum āgnōscere.

[*Ulīxēs appāret et cervum hūmī dēpōnit.*]

EUR. Salvē, Ulīxēs! Nautae, īgnem accendite!

CET. Nōn possumus īgnem accendere. O callidissime omnium hominum [*Ulīxī hoc dicunt*], hoc prō nōbīs fac, quia ēsurīmus et quam prīmum cēnāre volumus.

EUR. [*Dum Ulīxēs līgna cōnfricat et īgnem accendit.*] Nunc callidus et māgnanimus est is quī nūper pessimus ducum erat et īnfīdissimus.

[*Ulīxēs in saxō cōnsīdit; nautae in summō īgne cervum tōtum pōnunt. Tum circum Ulīxem et īgnem sē dispōnunt.*]

ULI. Per silvam errābam, cum hunc cervum haud procul vīdī—

MEN. Dulcis est fūmus.

ULI. Mē post arborem cēlāvī—

ALE. [*sonitum labrīs facit.*] Dulcem carnem iam gustō.

ULI. Ventus adversus flābat; nōn igitur mē olfacere cervus poterat.

CRE. Carnem equidem olfaciō dulcissimam.

ULI. Sagittam arcumque parō.

AEG. Nōs quidem convīvium parāmus.

ULI. Sagittā prīmā cervī frontem trānsfīxī. Nōnne māgna et pulchra sunt cornua, O Euryloche?

PHI. Māgna et pulchra erit cēna.

MEN. Iam certē tostus est cervus. Licetne mihi statim edere?

OMNES. Statim edere volumus.

ULI. Edite, comitēs! Gaudeō quod nōn iam ēsuriētis.

EUR. Vorāte, vōs quī suibus estis similēs; nīl nisi cēna cibusque vōbīs in mentem venit.

[*Nautae cervum dīvidunt et carnem vorant; intereā Ulīxēs nārrat.*]

ULI. Postquam cervum occīdī, circum mē spectāre incēpī. Haud procul inter arborēs appārēbat tēctum domūs. Fūmus inde ascendēbat.

ALE. Sine dubiō torrēbant carnem.

CET. Ō dulcem carnem! Libenter iterum carnem gustāmus.

CRE. Nōnne usque ad domum īvistī, O dux?

ULI. Minimē; comitum mihi in mentem vēnit famēs. Ad vōs igitur quam prīmum praedam meam rettulī.

AEG. Crās ad illam domum ībimus. Quid cēnsētis, comitēs?

CET. Placet; illūc ībimus.

MEN. Fortasse ibi multam carnem et bene tostam inveniēmus.

EUR. Glandēs saltem in silvā inveniētis.

SCAENA SECUNDA. IN ATRIO CIRCAE.

Nēmō in ātriō adest; sed per iānuam quae ā dextrā est nunc fēminās quae rīdent, nunc suēs quī edunt audītis. A sinistrā intrant Ulīxēs et Eurylochus et trēs nautae, Naupactōus, Proxenus, Rhodius.

NAU. Ubi sunt comitēs nostri?

PRO. Eōs quōs perdidimus, neque videō neque audiō.

RHO. At vōcēs audiō.

EUR. Sānē, fēminās quae rīdent audīs.

NAU. Nōnne suēs audītis, comitēs, quī edunt?

PRO. Silēte, fēmina nunc cantat.

ULI. Circē, maga, pessima fēminārum, cantat quia nostrōs comitēs perdidit.

RHO. Quōmodo nōs etiam illa nōn perdet?

ULI. Priōrēs oppūgnābimus.

NAU. At sī baculum istud agitābit, nōnne mortuī nōs omnēs cadēmus?

ULI. Sī mihi pārēbitis et omnia quae nunc vōbīs imperābō faciētis, istam vincēmus.

EUR. Tibi pārēbimus, O dux noster, vir callide! Quid imperās?

NAUTAE. Tibi pārēbimus nōs omnēs.

ULI. Apud hanc fēminam nōlīte edere, nōlīte bibere.

OMNES. Nihil hīc edēmus, nihil bibēmus.

ULI. Etiam sī ego cibum et pōculum accipiam, vōs nōlīte idem facere.

RHO. Cūr hoc tibi licet quod nōs facere vetās?

ULI. Hunc quem teneō flōrem Mercurius mihi dedit.

PRO. Quōmodo tē dēfendere hic flōs potest?

ULI. Dum flōrem hunc olfaciō, Circē mē laedere nōn poterit.

EUR. Silēte omnēs; aliquem enim audiō quī iānuam aperit.

ULI. Mementōte id quod imperāvī et pārēte!

[*Intrat Circē cum ancillīs quattuor.*]

CIR. Salvē, O Ulīxēs.

ANC. I. Salvē, O Euryloche.

ANC. II. Salvē, O Naupactōe.

ANC. III. Salvē, O Proxene.

ANC. IV. Salvē, O Rhodī.

ULI. Salvē, O rēgīna. Tē quae meum nōmen scīs, quōmodo vocābō?

EUR. [*ancillae I.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

NAU. [*ancillae II.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

PRO. [*ancillae III.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

RHO. [*ancillae IV.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

CIR. Salvēte, omnēs advenae! Nōmen meum nōlīte rogāre, sed vīnum meum bibite et carnēs meās edite. [*Manibus plaudit.*]

[*Intrat minister quī quīnque pōcula fert.*]

MIN. Adsum, O rēgīna.

ANCILLAE. Dā nōbīs pōcula. [*E manibus ministrī quattuor pōcula accipiunt. Circē manibus plaudit. Intrat servus quī amphoram fert.*]

SER. Adsum, O rēgīna!

CIR. Appropinquā, serve! [*Dum baculum suprā amphoram agitat, venēnum in vīnum dēmittit.*] Tibi, O Iuppiter, vīnum cōnsecrō.

ULI. [*nautīs.*] Cavēte vīnum. [*Servus vīnum in pōcula fundit.*]

SER. [*vōce sonōrā.*] Aurea mīrificō complēvī pōcula vīnō.

CIR. Mihi dā pōculum, O minister.

MIN. [*vōce sonōrā.*] Tē vel callidiōrem hoc vīnum reddet, Ulīxēs.

ULI. Tum erō tam callidus quam vulpēs.

CIR. Hoc tibi prōmittō. Accipe, O rēx. Rēgīna tibi vīnum offert.

ANC. I. Accipe, O Euryloche; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. II. Accipe, O Naupactōe; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. III. Accipe, O Proxene; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. IV. Accipe, O Rhodī; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

[*Virī ā fēminīs pōcula accipiunt. Rhodius sē post columnam cēlat.*]

ULI. Oculōs mihi advertite. [*Intereā Eurylochus et Naupactōus et Proxenus vīnum humī effundunt, sed Rhodius bibit.*] Vīnum bibō, grātus quia nōs advenās tam benīgnē excēpistī, O rēgīna. [*Flōrem olfacit, dum vīnum bibit. Omnēs Ulixem diū spectant.*]

ULI. Quid spectātis? Bonum est vīnum quod hospitibus dās, O rēgīna; dī tibi praemium meritum dabunt.

CIR. [*baculum agitat.*] Vulpēs es! Hoc imperō.

ULI. Quid facis? Quid dīcis? [*Rīdet.*] Eia! Nunc intellegō; tam callidus sum quam vulpēs.

ANC. I. Placetne tibi vīnum, Euryloche? Nōnne aliquid sentīs?

EUR. Dulce est hoc vīnum.

ANC. II. Et tū, Naupactōe, quid dīcis?

NAU. Nunquam anteā tam dulce vīnum bibī.

ANC. III. Nōnne optimum est vīnum, O Proxene?

PRO. Nectar est, dīs idōneum, [*sibi dīcit*] sed nōn hominibus.

ANC. IV. Tibine grātum est vīnum, O Rhodī?

[*Rhodius suis sonitum facit et suī similis ex ātriō currit. Ulixēs nihil videt.*]

NAU. Vīdistīne suem quī ex ātriō currēbat?

PRO. Ubi est Rhodius? Multum timeō.

EUR. Ulixī crēdite.

ULI. At aliquid mihi in mentem revenit, O rēgīna. Alīne hīc adsunt apud tē hospitēs?

CIR. Multās bestiās apud mē habeō, sed hominēs nūllōs.

ULI. Ante hōs duōs diēs comitēs meī, nautae, ad tuam domum vēnērunt, quia ēsuriēbant.

CIR. Hoc meminī. Illīs cibum dedī; hominēs brevī hinc discessērunt.

ANCILLAE. [*rīdent.*] Suēs tamen apud nōs manent.

NAUTAE. Quid dīcere vultis? Nōn suēs erant comitēs quōs perdidimus, sed virī.

[*Circē manibus plaudit. Intrat coquus quī carnēs in paterā fert.*]

COQ. Adsum, O rēgina.

CIR. Quid affers?

COQ. [*vōce sonōrā.*] Ambrosiam hospitibus dulcem fēlīcibus offers.

CIR. Bibistis, O hospitēs! Nunc edite!

ULI. [*nautīs.*] Cavēte carnēs.

CIR. [*baculum suprā carnēs agitat.*] Tibi, O Iuppiter, carnēs cōnsecrō. [*Deinde Ulixī offert. Omnēs carnem manibus accipiunt.*]

ULI. [*subitō clāmat.*] Ubi est Rhodius? [*Dum omnēs circumspectant, nautae carnēs rēiciunt.*]

ANC. IV. Ex ātriō fūgit—[*parvā vōce*]—sūs. [*Rīdent ancillae.*]

ULI. Carnem edō et tibi, O rēgīna, grātiās agō.

[*Omnēs diū spectant.*]

CIR. [*baculum agitat.*] Tandem vulpēs es! Hoc imperō ego cuī nōmen est Circē.

ULI. [*māgnō rīsū.*] Tē nōvī, fēmina dīs hominibusque īnfesta, improba maga. Nihil potes. [*Gladium stringit.*] Tē et tuās ancillās occīdam, quia tot hominēs iam perdidistis.

CIR. Ignōsce mihi, O optime rēx! Nōn iterum hominēs laedam, sī mihi īgnōscēs.

ULI. Sī tē occīdam, hoc prō certō habēbō.

EUR. Ubi sunt nostrī comitēs? Iubē istam, O Ulīxēs, hoc dīcere.

CIR. Sī tibi hoc dīcam, nōnne īgnōscere vīs?

ULI. Sī hoc faciēs, vīvēs.

CIR. [*baculum agitat.*] O suēs, quī comitēs Ulīxis fuistis, este iterum hominēs!

[*Intrant cēterī nautae, quī comitēs salūtant.*]

ULI. Nōlī iterum hominem in bestiae formam mūtāre! Hoc iūrā!

CIR. Hoc iūrō.

ANCILLAE [*lacrimant.*] Hoc iūrāmus, quod domina iūrāvit.

ULI. Abīte, miserae.

[*Fēminae discēdunt; nautae gaudent.*]

FINIS FABULAE.

POLYPHEMUS

PERSŌNAE.

Ulīxēs.	Alīī Cyclōpēs.
Nautae XII.	Ariēs et ovēs.
Polyphēmus.	

SCAENA PRIMA. IN ANTRO POLYPHEMI.

A dextrā ovīlia ; ā sinistrā calathī cāseō plēni et crātērae lācte plēnae ; in mediō antrō strāmentum ubi Polyphēmus sedēre et noctū dormīre solet ; ā tergō saxum post quod nautae sē cēlant.

Ulīxēs et nautae in antrum Polyphēmī adveniunt.

ULI. Ecce ! in cavernā ingentī sumus. Sine dubiō Cyclōpis domus est quem nūper vīdimus.

NAUTA I. Sine dubiō ēius caverna est. Tantum mōnstrum ego nunquam vīdī.

N. II. Nōn minor monte ille est.

N. III. Hominī adeō dissimilis vidētur.

N. IV. Unum modo oculum in mediā fronte habet.

N. V. Ovēs et caprōs in agrīs pāscēbat.

OMNES. Sine dubiō in hōc antrō habitat.

ULI. Ita : nam hūc spectāte, virī ; nōnne vidētis calathōs illōs cāseō plēnōs ? et ovīlia in quibus āgnī sunt et haedī ? et haud procul crātērās cōnspiciō et lancēs lācte plēnās.

N. VI. Scīlicet avidior marī ipsō est, sī haec omnia edere potest !

N. VII. Fortasse nōs quoque comedere cupiet, ō domine.

N. VIII. Redīre ad lītus quam prīmum optimum erit.

N. IX. Mihi quoque id optimum vidētur. Sed cāseum nōbīscum auferēmus et āgnōs paucōs haedōsque. Cibus enim fortasse nōbīs dēerit antequam domum pervēnerimus.

ULI. Nōlō iam redīre, virī. Melius erit hīc manēre et Polyphēmum dōna rogāre.

N. X. Temerārius est Ulīxēs. Nōs omnēs perībimus.

ULI. Cēnam parāte, nautae. Cum cēnāverimus, forte ille domum redībit.

[*Nautae cēnam parāre incipiunt.*]

N. XI. Hei mihi! Quid audiō? Ipse appropinquat.

N. XII. Quō fugiēmus? Vae miserīs nōbīs.

ULI. Venīte mēcum, virī. In intimam cavernam nōs penitus recipiēmus.

[*Virī sē post saxum cēlant, unde Polyphēmum spectant.*]

N. I. Adestne ille?

N. II. Iam iam gregem in cavernam agit.

N. III. Quid nunc facit?

N. IV. Agnōs et haedōs extrā iānuam relīquit: sed ovēs intrā cavernam dūcit.

N. V. Cūr tam obscūra caverna fit?

N. VI. Iānua iam clausa est, nam saxum māgnum ante iānuam posuit.

N. VII. Quid Cyclōps nunc agit?

N. VIII. Ovēs et caprās mulget.

N. IX. Nōnne īgnem nunc accendit? Incendia lūcem dant.

N. X. Tacēte amīcī. Nōs audiet.

POL. Hem! Aliquid novī audiō. Ecquis adest? (*virōs videt*) Ohē! Quī estis, advenae? Unde vēnistis?

N. XI et XII. Hei mihi! Quālis! Quid nōs agere poterimus?

ULI. Nōlīte timēre, amīcī. Ego prō omnibus respondēbō, et fortasse benīgnē nōs trāctābit. Graecī sumus, quī Trōiā domum mare trānsīmus. Sed Iuppiter nōbīs īrātus ventōs et undās nōs ā viā prohibēre sinit. Itaque ad tuam īnsulam invītī vēnimus. Sed benīgnus es, ō hospes, nam supplicēs tuī sumus. Sī tū auxilium nōbīs dederis, dī tē remūnerābunt.

POL. Infante stultior es, aut procul ab hāc terrā habitās, sī mē tālem esse putās. Deōs enim nōs Cyclōpēs neque venerāmur neque timēmus. Grātissimam autem cēnam mihi praestābitis, tū et nautae tuī. Duōs enim māne et duōs vesperī edam dōnec omnēs mortuī eritis.

[*duōs captōs occīdit et comedit.*]

SCAENA SECUNDA. IN EODEM LOCO.

Ulixēs cōnsilium init.
Postrīdiē māne Ulixēs et octō nautae in antrō sedent et inter sē loquuntur.
Polyphēmus quī duōs nautās hodiē comēdit, exiit.

NAUTAE OMNES: Vae nōbīs miserīs! ad patriam nostram nunquam redībimus.

N. V. Crūdēlior Cyclōps est quam fera; duōs nostrum herī, duōs hodiē comēdit, et mox omnēs ad ūnum dēvorābit.

ULI. Nīl dēspērandum est, virī; dī nōs etiam nunc iuvāre possunt, et ego ipse cōnsilium inīre incipiō.

N. VI. Tua cōnsilia nōbīs nōn placent; nam propter tē amīcī nostrī quattuor miserrimē periērunt.

OMNES. Vīsne Cyclōpem, dum noctū dormit, occīdere, ō domine?

ULI. Id facere volō: sed etiam sī eum interficiam, nōs ex antrō per clausam iānuam effugere nōn poterimus.

OMNES. Quam prūdēns dominus noster est! Sed quid nōs facere iam possumus?

ULI. Audīte mē. Baculum longum quod Cyclōps humī relīquit cōnspiciō: hercle! longius mālō nāvis est. Id acuēmus, et in īgnī adūrēmus. Vesperī, cum Polyphēmus rediierit, vīnum eī dabō; nam—ut meministis—optimum vīnum mēcum hūc attulī. Cum ille somnō vīnōque sepultus erit, oculum ēius baculō ardentī exstinguēmus. Quō factō, impotēns ille et imbēcillus fiet.

OMNES. Sapientissimum cōnsilium est. Omnēs tē adiuvābimus.

ULI. Crās, ubi iānua aperta erit, cum ovibus nōs quoque exībimus. Sīc ad lītus et nāvēs tandem effugere poterimus.

OMNES. Omnium prūdentissimus dominus noster est.

SCAENA TERTIA. IN EODEM LOCO.

Polyphēmī oculum Graecī exstinguunt.
Vesperī: Ulixēs et octō nautae Polyphēmum manent.

ULI. Parātīne estis, virī? Mox enim redībit Polyphēmus.

NAUTAE. Ita, parātī sumus. Baculum acūtum ardēnsque habēmus.

ULI. Quī vestrum in oculō Cyclōpis baculum mēcum contorquēre audēbunt? Quattuor ad hunc labōrem sorte ēligere optimum erit.

NAUTAE. Ita vērō: id faciēmus.

N. VII. Hīc est galea, in quam sortēs cōnicere possumus.

N. VIII. Hīc lapidēs nōnnūllī sunt, quōs in galeam cōnicere possumus.

N. IX. Ego galeam tenēbō et quatiam.

N. X. Ego sortēs numerābō.

[*IV Nautae sortēs accipiunt.*]

ULI. Et ego quīntus erō. Dī sortēs optimē rēxērunt; vōs enim quattuor ipse dēligere cupiēbam.

N. XI. Aliquem audiō quī appropinquat!

OMNES. Sine dubiō Cyclōps ipse adest.

N. XII. Ita, ovium enim bālātūs audiō.

OMNES. Post saxum recipiēmus nōs, dōnec ille dormiet.

[*Polyphēmus cavernam intrat, ovēs mulget, duōs nautas captōs dēvorat. Ulixēs crātēram vīnō plēnam eī offert.*]

ULI. Ecce, Cyclōps, vīnum tibi offerō. Carnem hominum ēdistī; vīnum nunc bibe: grātissimum est. [*Cyclōps bibit.*]

POL. Dā mihi iterum bibere. Nectare iūcundius est. Et dīc mihi nōmen tuum. [*Iterum bibit.*]

ULI. Quidnam eī respondēre expedit?

POL. Iterum, advena: vīnum tuum mē multum dēlectat. [*Iterum bibit.*]

ULI. Nōmen meum interrogāvistī: id tē nōn cēlābō. 'Nēmō' nōmen mihi est: 'Nēminem' māter mea paterque et sociī omnēs mē appellant.

POL. Nēmō, prō beneficiīs tuīs tē remūnerāre cupiō. Postrēmum igitur tē dēvorābō.

ULI. [*sēcum*] Edepol! Grātiās tibi māximās agō. Postrēma tibi cēna erō.

[*Polyphēmus sē humī iacit; mox somnus eum opprimit. IV Nautae ex intimā cavernā exeunt.*]

NAUTAE. Adestne tempus, domine? dormitne Cyclōps?

ULI. Ita, graviter dormit. Nunc, dī patriī, adiuvāte nōs.

[*Baculum ardēns afferunt, et in oculō Polyphēmī vehementer contorquent. Ille clāmōrēs horribilēs tollit, et per antrum furibundus ruit.*

POL. Vae mihi! Quid factum est? Quis oculum meum exstīnxit? Ubinam estis, virī?

[*Aliī Cyclōpēs extrā cavernam stant.*]

ALII CYC. Quārē tantōs clāmōrēs tollis, Polyphēme? Nōs dormīre prohibuistī! Num quis pecora tua aufert, an tē ipsum occīdit?

POL. Nēmō mē occīdit, amīcī.

ALII CYC. At sī nēmō in cavernā tēcum est, Iuppiter fortasse tē laedit. Tū autem patrī tuō Neptūnō supplicā.

ULI. Ohē virī! dolus meus et nōmen simulātum eum fefellērunt!

N. VII. Quid facit ille? Potesne vidēre?

N. VIII. Saxum summōvit, et ipse humī ante iānuam sedet.

N. IX. Nōs, dum exīmus, rapere cupit.

OMNES. Quandō fugere tentābimus, ō domine?

ULI. Prīmā lūce, cum ovēs ad agrōs exībunt, nōs quoque cum eīs exībimus.

SCAENA QUARTA. IN EODEM LOCO.

In cavernā omnēs sedent.

ULI. Festīnāte virī! Sōl mox surget; deinde nōs fugam capere poterimus.

N. XI. Sed quōmodo effugiēmus, domine? Nōn intellegō.

N. XII. Cyclōps enim nōs, dum exīmus, capiet.

ULI. Singulī hominēs ā ternīs arietibus ferentur. Trēs enim arietēs colligābō, quōrum medius hominem ūnum portābit. Sīc omnēs ad lītus incolumēs perveniēmus. Agite arietēs ad mē.

N. VII. En callidum cōnsilium!

[*Ulixēs arietēs ternōs colligat; singulī hominēs sub ternīs arietibus ligantur.*]

N. VIII. Quōmodo tē ipsum servābis?

ULI. Vidēsne ducem hunc tōtīus gregis? Multō grandior et rōbustior est quam cēterī. Eius sub ventre vellus tenēbō, et ipse postrēmus exībō.

N. IX. Ecce, sōl surgit! et ovēs exīre incipiunt.

OMNES. Brevī tempore ad lītus perveniēmus. [*vōce parvā.*] Valē Polyphēme!

[*Omnēs ē cavernā efferuntur. Ulixēs postrēmus sequitur: Polyphēmus arietem dētinet.*]

POL. Quid, Crasse? Tū postrēmus hodiē exīs? Id mīror; nam antehāc prīmus māne exīre, prīmus merīdiē ad rīvōs dēscendere, prīmus vesperī domum redīre solēbās. Tēne dominī tuī miseret, cūius oculum Nēmō exstīnxit? En hominem improbum! Sed haud impūne fīlium Neptūnī caecum effēcit!

[*Ariēs tandem aliōs sequitur. Polyphēmus nautās et Ulixem in cavernā frustrā quaerit.*]

FINIS FABULAE.

REDITUS ULIXIS

PERSŌNAE.

Ulīxēs, *quī Trōiā captā domum redit.*
Tēlemachus: *fīlius Ulīxis.*
Eumaeus: *pāstor.*
Minerva: *dea.*

Scaena I.

Argus: *canis Ulīxis.*

Scaena II.

Pēnelopē: *uxor Ulīxis.*
Antinous: *procus.*
Amphinomus: *procus.*
Aliī procī.

SCAENA PRIMA. IN LITORE ITHACAE.

A sinistrā stat casa Eumaeī; prope casam iacet Argus, macer, īnfirmus, pūtidus. A dextrā Ulīxēs humī dormit.

ULI. [*sē ex somnō excitat.*] Eheu! Miserrimus hominum sum. Tot perīcula enim passus et tot per terrās et maria vagātus, īgnōtam tandem in terram ā Phaeācibus allātus sum et hīc relictus. [*Intrat Minerva speciem vestēsque iuvenis gerēns.*] Ecce autem! Iuvenis adest; ille fortasse mē adiuvābit. Salvē, O amīce! Quae terra est haec, quō advēnī? Aliēnus enim sum, neque lītus cōgnōscō.

MIN. Amoena est terra omnibusque arboribus et fructibus praedita; Ithacae illī est nōmen.

ULI. Quid audiō? Ithaca enim omnium terrārum mihi est cārissima. Cūius etiam est ista casa? Nōnne Eumaeī? Quam fēlīx sum! Quam benīgnī mihi dī immortālēs sunt! Vīvitne Eumaeus? Et Lāertēs pater meus? Nārrā mihi dē uxōre. Resistitne adhūc Pēnelopē procīs meumque reditum exspectat?

[*Minerva suam formam sūmit propriam.*]

MIN. Ecce, O patiēns Ulīxēs! Dea sum et tē adiuvābō. Senem squālidum pannōsumque tē faciam. [*In senem squālidum pannōsumque Ulīxem mūtat.*] Haec est casa Eumaeī, quī semper fidēlis tē et Pēnelopam et Tēlemachum amat. Ille tē cūrābit, dum ego Spartam abeō ad Tēlemachum redūcendum. Ille enim tē petendī causā ante duōs annōs ab Ithacā discessit. Quī cum redierit, tū tē revēlābis: deinde, illō adiuvante, procōs interficiēs. Valē.

ULI. O benīgna Minerva! nam tē āgnōscō, multās tibi grātiās agō. [*Exit Minerva. Eumaeus ex casā ēgreditur.*] Salvē, O pāstor! Miserēre meī, precor; longum enim iter perfēcī et multa et dūra passus iamdūdum ēsuriō.

EUM. Ego etiam senex sum et tuī misereor; parum tamen cibī habeō, parum opum ex eō diē quō Ulīxēs Trōiam discessit; sed id quod mihi est dabō. Venī mēcum in casam.

ULI. Dī tē servābunt; miser enim ipse miserōs adiuvās. [*Ad casam appropinquant; Ulīxēs canem cōnspicit.*] Cūius est hic canis?

EUM. Argus vocātur, fidēlis Ulīxis canis; prīdem sagācissimus tōtā Ithacā erat et omnium canum validissimus quī ferās sequuntur. At absentem

dominum dēsīderat, neque longum vītae spatium, ut crēdō, eī manet.

[*Eumaeus casam intrat.*]

ULI. Arge, Arge, nōnne tuum dominum āgnōscis?

[*Canis caput ērigit et dominum āgnōscit.*]

ARG. O cāre domine, quot post annōs rediistī! Eheu! Sērō venīs. Semper tē amāvī, semper exspectāvī. Nunc tandem tē redeunte gaudeō fēlīxque iam ē vītā excēdō. Valē!

ULI. Valē, fidēlis canis, valē!

[*Argus moritur. Eumaeus ex casā prōdit.*]

EUM. Cūr morāris?

ULI. Canis mortuus est.

EUM. Nōn rursus ergō dominum suum vidēbit.

ULI. Nōnne tū servus istīus Ulīxis erās?

EUM. Ita eram, sed nunquam iterum eum oculīs vidēbō. Lāertēs, pater ēius, aetāte gravis mox dē vītā discēdet. Tēlemachus procul abest neque unquam fortasse domum redībit. Pēnelopē in diēs miserior lacrimās semper fundit; nōn tamen virum dēspērat. Procī autem improbī illam precantur: 'Ulīxis oblīvīscere et alterum virum ē nōbīs ēlige.' Illa tamen recūsat neque cuīquam ex eīs nūbere vult, quī opēs dominī nostrī edendō bibendōque vastant; neque istōs pudet dīcere—O audāciam impudentem—'Sī Tēlemachus redībit, eum occīdēmus.'

ULI. Et māter Ulīxis vīvitne adhūc?

EUM. Mē miserum! Nōlī dē eā loquī: mortua enim est.

ULI. [*lacrimās dissimulat.*] At quid tū putās? Redībitne Ulīxēs annōn?

EUM. Nunquam: certē mortuus est.

ULI. Nōn vēra dīcis; ipse enim eum vīdī, dum in īnsulā

Crētā errō. Vīvus mox domum redībit. Quid audiō? Aliquis appropinquat—amīcus, ut vidētur, nōn enim ululant canēs.

[*Intrat Tēlemachus.*]

EUM. Salvē, O Tēlemache! quam fēlīx sum! Saepe enim mēcum dīxī: 'Tēlemachum reductum nunquam vidēbō.'

TEL. Et tū, salvē, O fidēlis Eumaee! Quid novī dē Ulīxe mihi dīcēs? Equidem enim nihil dē eō audīvī.

EUM. Heu! Heu! Neque ego. Hic senex tamen, ut dīcit, eum in īnsulā Crētā vīdit; nōlī autem eī crēdere; nōn enim crēdibilem fābulam nārrat. Ego autem māgnō cum gaudiō ad ātrium curram tuum reditum nūntiandī causā. Tū hīc manē et cum sene cibō vīnōque vīrēs renovā!

[*Eumaeus exit. Appāret Minerva, quam sōlus Ulīxēs videt et audit.*]

TEL. [*mortuum Argum cōnspicit.*] Mortuus iacet Argus, quī dominum suum iterum videndī causā tot annōs vīxit. Frustrā ad summam senectūtem dūrāvistī.

MIN. Nunc, O Ulīxēs, tempus est! Tē fīliō revēlā. Cōnsilium capiendum est procōs interficiendī. Tē igitur ex sene rursus in iuvenem mūtābō. Fortis es! Valē!

[*Minerva Ulīxem in iuvenem mūtat et exit.*]

TEL. [*sē vertit.*] Eia tū, quis es, quī modo senex, modo iuvenis fīs? Certē Prōteus vel alius deum immortālium.

ULI. Nōn deus sum, mī fīlī! Nōnne patrem āgnōvistī?

TEL. Nōn crēdō; mortuus enim est pater meus neque iterum eum vidēbō.

ULI. Nēquāquam mortuus, sed vīvus domum rediī. Scīlicet Minerva ipsa mē mūtāvit.

TEL. O pater cārissime! [*sē amplectuntur.*] Quam grātus mihi redīs, quam procīs odiōsus! At unde venīs? quōmodo hūc vēnistī? cūr ita morātus es? Nārrā mihi, tē precor.

ULI. Mox tibi et omnibus perīcula mea nārrābō. Nunc autem tempus est dēlīberāre; ego et tū sōlī procōs interficiēmus.

TEL. At enim innumerī sunt; quid nōs tam paucī possumus?

ULI. Venī mēcum ad ātrium. Crēde dīs; Minerva et Iuppiter nōbīs succurrent.

[*Ulīxēs iterum in senem mendīcum mūtātur et umerō Tēlemachī innīxus exit.*]

SCAENA SECUNDA. IN ATRIO ULIXIS.

A tergō sedet Pēnelopē, quī tēlam lentē texit. Ab utrāque manū accumbunt procī; aliī edunt, aliī bibunt. Prope Pēnelopam in mūrō pendet arcus Ulīxis. Altera iānua ā sinistrā, altera ā tergō. Intrat ā sinistrā Eumaeus.

EUM. Audīte, O rēgīna et prīncipēs, Tēlemachus enim ad Ithacam rediit et mox ad ātrium adveniet.

PEN. Ecquid novī dē Ulīxe refert?

EUM. Eheu! Nōn illum vīdit; nihil dē illō audīvit. Sed nōlī tamen lacrimāre, cāra domina; gaudēre enim nunc potius decet, quod fīlius tuus salvus rediit.

PEN. Haud tamen lacrimās retinēre possum, quia nunc

post reditum Tēlemachī necesse est mihi ūnī ex procīs nūbere.

EUM. Crēde autem dīs, O rēgīna! Etiam nunc fortasse Ulīxēs redībit. [*Exit Eumaeus ā sinistrā.*]

ANT. Quam molestus nōbīs est iste Tēlemachus!

PRO. Scīlicet ex ātriō nōs fugābit.

ANT. Quid cēnsētis, amīcī meī? Nōnne occīdendus est?

PRO. Vērum dīcis, O Antinoe; eum occīdēmus.

AMPH. Nōlīte, O amīcī, sanguinem effundere. Hoc enim facere semper nefās est et nōs poenās dabimus.

PEN. Quam generōsus es, O Amphinome! Tū enim sōlus mē adiuvās.

PRO. Cōnsilium ineundum est nōbīs; interficiendus est Tēlemachus.

PEN. O crūdēlēs, O ingrātī vōs quibus Ulīxēs bene faciēbat! Nōnne estis memorēs? Tuum enim patrem, O Antinoe, ā populō ē rēgnō expulsum Ulīxēs nōn sōlum prōtēxit sed etiam restituit. Nunc autem nōn satis est tibi illīus ātrium spoliāre et uxōrem contumēliā afficere, sed cupis etiam—prō pudōrem!—fīlium ipsum occīdere.

[*Intrat ā sinistrā Tēlemachus.*]

TEL. Salvē, O māter mea!

PEN. Salvē, O cāre fīlī! [*sē amplectuntur.*] Nārrā mihi dē errōribus tuīs. Quid novī audīvistī?

TEL. Eheu! Quamquam multōs hominēs dē patre rogāvī, nēmō tamen eum aut vīvum aut mortuum vīderat. Menelāus autem semper iterābat: 'Nōlī metuere; Ulīxēs enim redībit et procōs occīdet.'

PEN. Quam fēlīx erō, sī hoc fīet. Nunc enim, ut prōmīsī, necesse est mihi odiōsō cuīdam nūbere.

[*Intrat Ulīxēs speciem senis mendīcī gerēns, cum Eumacō.*]

TEL. Venī, O senex, accipe pānem!

ULI. Māximās tibi grātiās agō, O benīgne.

AMPH. Quis est iste? Semper mendīcīs bene facere fās est. Venī, O mendīce, pānem accipe!

ULI. Dī tē servābunt, O prīnceps, quisquis es.

ANT. [*Eumaeō.*] Expelle hunc impudentem! [*Ulixī.*] Heus tū, quārē aliēnum ātrium invocātus intrās? nisi exībis, sordidissime homō, tē feriam.

ULI. O optime, miserēre meī. Ipse enim ōlim tam dīves eram quam tū, et miserīs hominibus semper benīgnus.

ANT. Vāpulābis, impudentissime! Apage!

ULI. Superbus es. Cavē autem; mors enim nunquam procul abest.

ANT. Accipe plāgās. [*Scabellō Ulīxem ferit.*]

AMPH. Miserēre senis, O Antinoe; fortasse enim deus est dissimulātus et nōs pūniet.

PEN. O crūdēlem hominem! Quandō Ulīxēs redībit!

TEL. I in malam rem, Antinoe; tū mox mortuus humī iacēbis.

ANT. Nunc tempus est edere et bibere; hāc nocte enim, quia Tēlemachus iam rediit, Pēnelopē virum ē nōbīs ēliget. Quis nostrum, O cāra rēgīna, grātissimus tibi esse vidētur?

PEN. Amātōris est dōna offerre, nōn spoliāre

PRO. Ecce! Dōna tibi offerimus. Quis optimum dat? [*Dōna suum quisque ante Pēnelopam offerunt.*]

PEN. Omnia pariter splendida sunt; sed superest vōbīs nunc novissimum certāmen. In ātriō pendet arcus Ulīxis. Quis vestrum eum flectere, nervum aptāre, sagittam per circulōs duodecim mittere potest? Omnibus quidem tentāre licet, neque recūsābitis. Deinde eī tandem nūbam quī id facere poterit quod vir meus haud difficulter

faciēbat. Incipite! Eumaee, dēme arcum, nervum, sagittam! [*Exit Pēnelopē ā tergō.*]

PRO. Heu! Heu! quid nōbīs agendum est? Haud facile erit nōbīs hoc facere, quī edendō, bibendō, dormiendō, tam dēbilēs factī sumus.

ANT. Fortēs este! Necesse est tentāre; sīn minus, Achaeī ita dīcent: 'Ubi est virtūs eōrum quī Pēnelopam in mātrimōnium dūcere volunt?' Nec frustrā equidem, ut putō, tentābō. Heus, Eumaee, dā mihi arcum.

[*Antinous cōnātur nervum arcuī aptāre; nē flectere quidem arcum potest.*

Dum cēterī procī tentant, Ulīxēs Eumaeum retrahit.]

ULI. Nōlī exclāmāre; sed audī id quod dīcam. Ulīxēs in hōc ātriō adest; ego enim sum Ulīxēs. Nōnne crēdis? Spectā igitur sīgnum quod in crūre semper habeō.

EUM. O cāre domine! sīgnum enim haud dubium āgnōscō. Fugam pete, precor; sīn minus, procī mox tē cōgnitum occīdent.

ULI. Nōlī timēre, sed auxilium mihi dā. Refer mihi arcum meum; ego enim sōlus eum flectere possum et sagittās per circulōs mittere. Sī modo arcum manibus meīs tenēbō, lētō meritō procōs celeriter dabō.

EUM. [*procō quī arcum iam tenet.*] Redde mihi arcum; mendīcus enim tentāre vult.

PRO. Prō! Quam rīdiculus est iste! Nūgās aufer! I in malam rem!

ANT. Sī mendīcus poterit, Achaeī ita dīcent: 'Senex validior est quam Pēnelopae amātōrēs.'

TEL. Meus est arcus; redde mihi; etiam mendīcō licet vīrēs ostendere.

[*Ulīxēs arcum accipit et flectere incipit.*]

PRO. Quam aptē arcum tractat! Quam validōs mōnstrat lacertōs! Quantam virtūtem praestat! Sōlus arcum flectere potest. Ecce! nunc nervō sagittam aptat. Quam perītē arcum intendit! Nunc mittitur sagitta. Edepol, omnēs per circulōs volāvit.

ULI. Iam aliō cursū sagittās mittam. Ego sum Ulīxēs. Morere, Antinoe odiōse! [*Antinoum sagittā trānsfīgit.*] Sīc moriēminī omnēs procī, quī tamdiū meum ātrium foedāvistis.

PRO. Eheu! Mortuus est Antinous. Quō nōbīs fugiendum est? [*Procī fugere cōnantur.*]

ULI. Eumaee, claude iānuam! [*Eumaeus iānuam claudit.*]

AMPH. [*ante pedēs Ulīxis sē iacit.*] Mihi quidem īgnōsce, O Ulīxēs! ego enim semper tē amō et ōdī procōs.

ULI. Cūr meō in ātriō iamdūdum manēs? Morere, stulte! [*Amphinomum trānsfīgit.*] Tēlemache, mī fīlī, et Eumaee, stāte prope mē et operam date! Nōs trēs istōs scelerātōs interficiēmus. [*Tēlemachus Eumaeusque arma et tēla rapiunt et sē Ulīxī sociōs iungunt.*] O dī benīgnī, renovāte mihi vīrēs, membra mea rōbusta reddite!

[*Intrat Minerva mīlitī similis, arma et tēla gerēns. Prope Ulīxem adstat.*]

MIN. Fortis es, O Ulīxēs! Fortūna fortibus favet. Ego prō tē pūgnābō.

[*Procōs singulōs occīdunt; omnēs mortuī humī iacent; intrat Pēnelopē et Ulīxem āgnōscit.*]

FINIS FABULAE.

TROIA CAPTA

PERSŌNAE.

Scaena I.

Aenēās.
Hypanis
Dymās
Panthūs } *Trōiānī.*
Thymoetēs
Capys
Iūlus : *fīlius Aenēae*
Priamus : *rēx Trōiānōrum.*
Lāocoōn : *sacerdōs.*
Sinōn : *Graecus.*
Pāstōrēs : *Trōiānī.*
Cassandra : *fīlia Priamī.*

Scaena II.

Sinōn.
Machāōn
Thessandrus
Sthenelus } *Graecī.*
Acamās
Thoās
Neoptolemus

Menelāus : *rēx.*
Ulīxēs : *rēx.*
Epēus : *fabricātor equī.*
Cassandra.

Scaena III.

Priamus.
Hecuba : *uxor Priamī.*
Polītēs : *fīlius Priamī.*
Pyrrhus : *Graecus.*
Aenēās.
Ancillae Hecubae.

Scaena IV.

Aenēās.
Anchīsēs : *pater Aenēae.*
Creūsa : *uxor Aenēae.*
Iūlus.

SCAENA PRIMA. IN LITORE.

Haud procul ā tergō stat urbs Trōia. A sinistrā stat ingēns equus, māchina līgnea. Trōiānī laetīs clāmōrībus in lītus dēscendunt

AEN. [*quī Iūlum dūcit.*] Hīc Achillēs, vir saevus, tabernāculum pōnēbat.

IUL. Ubi nunc sunt Graecī, mī pater?

AEN. Domum rediērunt, quia eōs bellī taedēbat.

HYP. Hīc Agamemnōn sedēbat ā ducibus cīnctus.

DYM. Gaudeō, quia iam Mycēnās rediit.

IUL. Olim Agamemnonem, dum Graecōs in moenia dūcit, ego vīdī.

AEN. Cum vir factus eris, contrā eum tū ipse fortasse pūgnābis.

IUL. Hoc spērō.

PAN. Hīc aciē certāre solēbāmus.

HYP. Multōs amīcōs hīc occīsōs perdidī.

PAN. Quia nōn iam impetum gladiīs strīctīs faciēmus, valdē doleō.

AEN. Immō vērō gaudē, quia pācem diū optātam habēmus. [*Iūlō.*] Hīc nāvēs iacēbant, quibus nunc Graecī procul āvehuntur.

PAN. Mox, cum vīrēs refēcerimus, in Graeciam nōs invādēmus.

IUL. Hūc venī, pater. Hoc mōnstrum spectā! Quid est? Unde venit?

OMNES. Mīrābile est.

DYM. Graecī saltem hanc māchinam fabrī fēcērunt.

AEN. Dōnum potest esse quod nostrae deae offerunt.

HYP. Dōnō opus est Minervam plācandī causā.

THY. Rēctē dīcitis. Certē Minervae hoc dedērunt. Equus intrā mūrōs dūcendus et in arce ante templum Minervae pōnendus est. Operam date, comitēs!

CAP. Festīnā lentē, Thymoetēs. Nunc sī imprūdenter agimus, brevī nōs paenitēbit.

THY. [*gladiō equum ferit.*] Līgneus est equus; līgnum nōn est timendum.

CAP. Nesciō quae īnsidiae hae sunt Graecōrum. Iacite,

comitēs, in mare equum aut subiectīs flammīs ūrite, aut latebrās saltem explōrāte!

LAO. [*ab arce dēcurrit. Priamus longē sequitur.*]
O miserī, quae tanta īnsānia, cīvēs?
Crēditis āvectōs hostēs? aut ulla putātis
Dōna carēre dolīs Danaum? sīc nōtus Ulīxēs?
Quidquid id est, timeō Danaōs—et dōna ferentēs!
[*Lāocoōn in latus equī hastam contorquet.*]

CAP. Armōrum audiō clangōrem. Fortasse . . .
[*Subitō intrant trēs pāstōrēs, quī captīvum vinctum dūcunt Sinōnem.*]

PAS. Graecum afferimus captīvum.
[*Trōiānī circum captīvum ruunt.*]

HYP. Ubi eum cēpistis, O pāstōrēs?

DYM. Ubi latēbat?

AEN. Armātusne erat?

PAN. Explōrātor est.

OMNES. Occīdendus est.

PAN. Ex arce eum dēicite!

OMNES. In arcem dūcite captīvum!

PRI. Manēte, cīvēs! Multa captīvus, sī vult, nōbīs nārrāre potest.

OMNES. Loquere, captīve. Rēx Priamus tē iubet loquī.

PRI. Unde venīs, captīve? Cūr inermis es?

SIN. Heu, quae nunc tellūs, O rēx, quae mē aequora possunt
Accipere? aut quid iam miserō mihi dēnique restat,
Cuī neque apud Danaōs usquam locus, et super ipsī
Dardanidae īnfēnsī poenās cum sanguine poscunt?

OMNES. Sanguinem istīus poscimus.

PRI. Dēsistite, iuvenēs. Audiendus est captīvus. Loquere! Quis es? Quōmodo hūc vēnistī?

SIN. Omnia tibi dīcam, O rēx, vēra. Sinōn vocor, quī māgnum inter Danaōs nōmen quondam habēbam. At perfidus Ulīxēs . . .

OMNES. O perfidum Ulīxem!

SIN. Hic perfidus Ulīxēs, quī mē ōderat, in hōc lītore mē relinquī iussit. Occīde mē, rēx, sī tibi libet; nōlō enim iam vīvere.

PRI. Sī nōbīs omnia dīcēs, tibi parcam. Quō Graecī īvērunt? Cūr ā nostrā terrā discessērunt? Quō cōnsiliō hoc mōnstrum in lītore relīquērunt?

OMNES. Respondē, Sinōn; nisi vērum dīcēs, membra tua dīlaniābimus.

SIN. Domum rediērunt Graecī, quia urbem vestram neque vī neque īnsidiīs capere potuērunt. At deam vestram timent; itaque hoc dōnum relīquērunt eam plācandī causā. Sī equō līgneō nocēbis, O rēx Trōiānōrum, māgnum exitium erit imperiō tuō; sīn equum in summā arce pōnēs, Trōiānī Graecōs vincent.

LAO. Nōlīte, cīvēs, Graecō crēdere.

DYM. Favē linguā, Lāocoōn. Impia verba loqueris.

PAN. Nōnne Graecōs vincere vīs?

HYP. Vīsne deae īram in nōs vertere?

LAO. O rēx, prūdēns es! Nōlī Graecō crēdere.

THY. Timidus es, Lāocoōn, quia sacerdōs es. Quid equus līgneus nōbīs nocēre potest?

PRI. O Trōiānī, Graecum audīvistis. Utrum vōbīs placet facere? Estne dūcendus in urbem equus annōn?

OMNES. Dūcendus.

[*Cassandra in medium ruit.*]

CAS. Cavēte, O Trōiānī, cavēte! Hāc nocte Trōia cadet. Sanguis uxōrum līberōrumque per viās strātās fluet. Senēs puerīque caedentur.

IUL. Pater, dēfende mē. Quid haec dīcit?

CAS. Quid videō? Sanguinem, cadāvera, flammās, cinerēs.

IUL. [*lacrimat.*] Insāna est. Mē occīdere vult.

CAS. Ecce, domūs nostrae flammīs ūruntur. Rēgia domus ruit. Priamus gladiō occīditur. Vae nōbīs!

PRI. Insānīs, Cassandra. Saepe haec et alia dīxistī, neque rēs male nōbīs ēvēnit. Dēmentem removēte.

[*Trōiānī Cassandram ē cōnspectū Prīamī trahunt.*]

Equum in arcem dūcite.

OMNES. Iō triumphe!

SCAENA SECUNDA. IN ARCE.

Equus līgneus ante templum Minervae stat. Sinōn post columnam latet.

SIN. [*ex latebrīs prōdit.*] Graecī ex classe flammās nōndum ostendērunt. Sīgnum nostrōrum ducum exspectō. St! Venit aliquis. Mē in umbrīs cēlābō.

[*Intrat Cassandra.*]

CAS. Vae victīs! Ante oculōs meōs Trōia ruit; sanguinem Priamī fīliōrumque ēius humī effūsum videō. Expergīsciminī, O Trōiānī; Graecī in mediā urbe sunt. [*Exit Cassandra.*]

SIN. Gaudeō quod nēmō huīc īnsānae crēdere vult. Ad mare iterum prōspiciam. Flamma oritur. Sīgnum ab Agamemnone datur. Statim claustra līgnea revellam. [*Portam aperit.*] St! Trōiānī dormiunt. Iam, iam dēscendite, Graecī.

[*Dēscendunt silentiō Machāōn, Thessandrus, Sthenelus, Acamās, Thoās, Neoptolemus, Menelāus, Ulīxēs, Epēus.*]

MEN. Tibi, O Ulīxēs, grātiās agimus, quia hoc cōnsilium audāx excōgitāvistī, et Epēō, quia equum līgneum fabricāvit. Prīmō ad portam maritimam tendēmus; cum vigilēs occīderimus et portam reclūserimus, in Trōiānōs dormientēs invādēmus. Silentiō prōgrediminī! Ad portam maritimam!

SCAENA TERTIA. IN ATRIO REGIO.

Ara in mediā aulā stat. A tergō stat Priamus senex; circum rēgem ancillae lacrimant.

PRI. Arma mihi date, ancillae. [*Alia lōrīcam, alia galeam, alia ocreās ferunt.*] Aptāte lōrīcam, fīgite ocreās, galeam in capite impōnite. Festīnāte! Nōnne hostēs meam in urbem invāsērunt? Nōnne meōs fīliōs et comitēs et amīcōs caedunt? Sī ego meōs dūcam, etiam nunc dī nōbīs victōriam dabunt.

[*Intrat Hecuba.*]

HEC. Quid facis, miserrime vir? Cūr tē hīs armīs cingis?

PRI. Rēx sum; Trōiānōs ad victōriam dūcam. Clipeum meum mihi date et gladium.

HEC. Quō ruis? [*Priamus gladium clipeumque sūmit.*]
Nōn tālī auxiliō, nec dēfēnsōribus istīs
Tempus eget.

PRI. [*gladium trāctāre cōnātur.*] Senex nōn possum id quod faciēbam iuvenis.

HEC. Ara auxiliō erit nōbīs; āra nōs omnēs dēfendet, aut ante āram simul moriēmur.

[*Intrat, Pyrrhō īnsequente, Polītēs, ūnus Priamī fīliōrum. Pyrrhus Polītem hastā trānsfīgit.*]

POL. [*cadit.*] O meum patrem! O Trōiam dēvictam!

PRI. Tibi, quī fīlium ante oculōs patris occīdistī, dī meritum praemium dabunt. Pater tuus Achillēs nōn contrā senēs et puerōs pūgnābat. [*Tēlum in Pyrrhum cōnicit, quod ille clipeō repellit.*]

PYR. Ad Achillem patrem meum nūntius ībis; illī mea trīstia facta nārrābis. Morere! [*Senem ad āram trahit et gladiō occīdit. Exit.*]

HEC. Lacrimāte, ancillae! Vir meus mortuus est; cecidit rēx Trōiānōrum. [*Fēminae lacrimant.*] Servae erimus Graecīs; Agamemnōn nōs vinctās dēdūcet procul ā nostrā terrā. Eheu! Eheu!

[*Intrat Aenēās.*]

AEN. Haec fīnis Priamī fātōrum; hīc exitus illum
Sorte tulit, Trōiam incēnsam et prōlāpsa videntem
Pergama, tot quondam populīs terrīsque superbum
Rēgnātōrem Asiae.

Nunc vērō dēvicta est Trōia. Nōn iam Graecīs resistere expedit; iam tempus est mihi et meīs dē salūte cōnsulere. Senex Anchīsēs et uxor mea Creūsa et Iūlus domī manent trementēs; illūc quam prīmum redībō. [*Exit Aeneās.*]

SCAENA QUARTA. APUD AENEAM.

Anchīsēs senex in sellā, capite dēmissō, sedet. Summissa iuxtā eum Creūsa Iūlum amplectitur. Omnēs ad iānuam spectant.

CRE. Vīvitne adhūc Aenēās?

ANCH. Graecī sine dubiō meum fīlium occīdērunt; mox hūc venient nōs caedendī causā.

CRE. Nōnne suam uxōrem et suum fīlium meminit Aenēās?

ANCH. Cum dē Trōiā agitur, Aenēam decet suōrum oblīvīscī.

IUL. Māter, sonitum audiō pedum.

ANCH. Mors advenit. Nimis iam vīxī. [*Iānua pulsātur.*]

CRE. [*māgnō clāmōre.*] Oh! Mortem timeō.

AEN. [*audītur.*] Ego Aenēās adsum. Relaxāte claustra. [*Iūlus iānuam aperiendī causā currit.*]

CRE. O vir, gaudeō quod vīvus es.

IUL. [*laetus.*] Pater vīvus est; nunc nōs servābit. Nōlī iam lacrimāre, māter. Nōnne audīs, ave? Pater nōs omnēs servābit.

ANCH. Trōia ruit. Iam vīvere nōlō.

AEN. Noster rēx mortuus est; corpus inanimum ēius hīs oculīs vīdī. Nihil ā nōbīs hīc fierī potest. Nīl praeter fugam nōbīs restat. Vōs parāte, dum tempus habēmus. Caecam viam nōvī, quā ex urbe effugere poterimus et usque ad dēsertum Cereris templum pervenīre.

ANCH. Rēx mortuus est, Trōiānī victī, urbs dēlēta; nōn iam superesse volō. Discēdite, vōs; mē relinquite. Mortem manū ipse meā inveniam.

AEN. Dēdecet patrem suum relinquere. Nisi tū nōbīscum fugere volēs, in media arma redībō. Valēte, ad mortem eō.

CRE. [*ad genua virō sē iacit.*] Nōlī nōs relinquere. Ecce, genua tua amplector; abīre sine mē nōn potes. Aspice fīlium tuum! [*Iūlum ante Aenēam pōnit.*] Parce illī!

Sī peritūrus abīs, et nōs rape in omnia tēcum;
Sīn aliquam expertus sūmptīs spem pōnis in armīs,
Hanc prīmum tūtāre domum. Cuī parvus Iūlus?
Cuī pater, et coniunx quondam tua dicta relinquor?

AEN. Apage, fēmina! Virī est prō patriā morī.

CRE. Aspicite caput nostrī fīliī! Flamma ex capite ēius orīrī vidētur. Quid sīgnificat? Hoc sīgnum nōn nisi rēgiō in capite appāret. Rēx erit noster fīlius. Hoc dī sīgnō haud incertō mōnstrāvērunt. Nōnne nunc Iūlum vīs servāre?

ANCH. Imperāvērunt dī. Nōbīs faciendum est id quod dī imperāvērunt.

Iam iam nūlla mora est; sequor et, quā dūcitis, adsum.
Dī patriī, servāte domum, servāte nepōtem!
Vestrum hoc augurium, vestrōque in nūmine Trōia est.
Cēdō equidem nec, nāte, tibī comes īre recūsō.

AEN. Ergō age, cāre pater, cervīcī impōnere nostrae; [*sē summittit.*]

Ipse subībō umerīs [*patrem in umerōs sublevat et surgit*], nec mē labor iste gravābit;
Quō rēs cumque cadent, ūnum et commūne perīclum,
Una salūs ambōbus erit.

[*Dextram Iūlī sinistrā prehendit et, Creūsā sequente, exit.*]

FINIS FABULAE.

THESEUS

PERSŌNAE.

Thēseus.
Aegeus: *rēx Athēnārum*
Mēdēa: *maga.*
Mēdus: *fīlius Mēdēae.*
Cīvēs, ministrī, praecōnēs, mīlitēs, ancillae.

SCAENA I. ATHENIS.

[*In rēgiā Aegeī; cīvēs per ātrium ambulant; Mēdēa et fīlius ēius sedent. Auribus arrēctīs cīvium sermōnem audiunt.*]

CIVIS I. Audīvistīne tū dē advenā quī Athēnās appropinquāre dīcitur?

CIV. II. Audīvī, nam multa dē eō cottīdiē nārrantur. Sed quō nōmine vocātur?

CIV. I. Nesciō; Graecus autem iuvenis esse dīcitur.

CIV. III. Gladius māgnus et splendidus ab eō semper geritur.

CIV. IV. Et clāvam ferream latrōnis illīus Periphētae hic nunc habet. Ille enim occīsus est.

OMNES. Gaudeō quod ille occīsus est.

CIV. V. Nōnne alī quoque latrōnēs ab illō interfectī sunt?

CIV. VI. Multōs aliōs, hominibus īnfestōs, ille interfēcit. Sinis enim, ā quō vīātōrēs lētō horribilī necābantur, ipse clāvā hūius iuvenis iam occīsus est.

[*Mēdus surgit.*]

MEDUS. Dīc mihi: quōmodo viātōrēs perībant?

CIV. VII. Tūne id nescīs? Cacūmina summa duārum pīnuum prope humum dētrahēbat Sinis, quibus captīvōs suōs aptābat. Deinde cacūmina relaxābantur, et hominēs miserrimē dīvellēbantur.

OMNES. Grātiae dīs agendae sunt quod ille nōn iam vīvit.

CIV. I. Et aper quīdam ferōcissimus, quī ab omnibus vīcīnīs timēbātur, ab eōdem virō interfectus est.

CIV. II. Duo latrōnēs clārissimī, quī ā viātōribus valdē metuēbantur, per hunc periērunt. Alter Scīrōn vocābātur, alter Procrūstēs.

CIV. III. Quid? Scīrōn mortuus est? Ille hospitēs suōs mīrō modō tractābat. Nam pedēs ēius lavāre iubēbantur, dum is in summā rūpe sedet. Quod dum faciunt, dē rūpe in mare pedibus dēiciēbantur.

OMNES. Gaudeō quod ille mortuus est.

CIV. IV. Procrūstēs quoque hospitēs suōs crūdēliter tractābat. Nam sī hospitēs lectulīs māiōrēs erant, vel capita vel pedēs ab illō abscīdēbantur; sīn autem breviōrēs lectulīs erant, vī extendēbantur, et sīc lectulīs aptābantur.

OMNES. Gaudeō quod ille ad Orcum dēmissus est.

CIV. V. Quōcumque iuvenis advenit, victor ab omnibus salūtātur.

CIV. VI. Athēnīs quoque ā nōbīs victor salūtābitur.

[*Clangor tubārum extrā iānuam audītur. Duo praecōnēs intrant.*]

PRAECONES. Rex noster in ātrium mox veniet; cīvēs et ministrōs ad sē arcessī iubet. Venīte nōbīscum, ō cīvēs et ministrī.

OMNES. Veniēmus vōbīscum.

[*Exeunt cīvēs, deinde ministrī.*]

MEDUS. Mē iuvat hīc manēre; nam vir ille fortasse hūc adveniet, quem vidēre cupiō.

MEDEA. Mē quoque manēre iuvat.

[*Iānua pulsātur.*]

MEDUS. Aliquem quī iānuam pulsat audiō.

[*Vōx extrā iānuam audītur.*]

VOX. Licetne mihi intrāre?

MEDEA. Aperī iānuam, mī fīlī. Iuvenis ipse adest.

[*Iānua ā Mēdō aperītur. Thēseus, iuvenis māgnus et pulcher, intrat. Gladiō cīnctus est, et clāvam ferream sinistrā tenet.*]

THE. Salvē, domina, quisquis es. Et tū, domine, salvē.

MEDEA et **MEDUS.** Salvē, advena.

MEDUS [*Mēdēae.*] Quam longum gladium fert!

MEDEA [*Mēdō.*] Quantam clāvam tenet!

THE. Longum iter ego fēcī. Laetus ad rēgiam tandem pervēnī, nam itineris mē taedet. Sed dīc mihi, domina: quō nōmine vocāris?

MEDEA. Mēdēa appellor.

THE. Et adolēscēns iste, nōnne fīlius tibi est?

MEDEA. Ita, meus fīlius est. Et tū, quis es?

MEDUS. Nōnne vir ille es, ā quō tot latrōnēs, tot ferae, tot hostēs, occīsī esse dīcuntur?

THE. Thēseus ego sum, fīlius rēgis Aegeī. Nōnnūllōs latrōnēs interfēcī.

MEDEA. Quid? tūne Thēseus es?

THE. Nōmen meum rēgī nūntiārī nondum volō.

MEDEA [*sēcum.*] Hei mihi! Quōmodo advenam perdere poterō? [*Thēseō.*] Cūr nōmen tuum eum cēlārī vīs?

THES. Facta mea eī prius nārrārī mālō,

MEDEA [*sēcum.*] Aliquod cōnsilium mox inībō! [*Thēseō.*] Sī fessus es, fortasse lavārī tibi iūcundum erit, et novīs vestīmentīs vestīrī.

THE. Grātiās tibi agō, nam itinere valdē fessus sum, et vestēs meae sordidae sunt.

[*Mēdēa manibus plaudit.*]

MEDEA. Ancillae! Chloē! Lȳdia! Dūcite advenam ad balneum.

[*Duae ancillae appropinquant.*]

ANCILLAE. Venī nōbīscum, domine. Ad balneum iam dūcēris. [*Thēseus ab ancillīs ex ātriō dūcitur.*]

MEDEA. O hominem mihi odiōsissimum! Nam tē, mī fīlī, aliquandō rēgem creārī semper voluī.

MEDUS. Ego quoque rēx fierī volō; at sī Thēseus rēgis fīlius est, eum, ut crēdō, rēgem post Aegeum creārī oportet; neque ego Athēnīs rēgnāre poterō.

MEDEA. Sed nunquam ille rēx erit. Nam prius ā mē occīdētur!

MEDUS. Quōmodo occīdētur?

MEDEA. Venēnum artibus meīs parābō, quod ille in vīnō bibet. Venī mēcum in hortōs. Noxiae herbae statim carpendae sunt.

MEDUS. Quam callida maga es, māter cāra! [*Exeunt.*]

SCAENA II.

In rēgiā Aegeī. Paucī cīvēs rēgem in ātriō exspectant. Duo praecōnēs intrant.

PRAECONES. Rēx noster adest, ō cīvēs.

[*Aegeus cum aliīs cīvibus, ministrīs, mīlitibus, servīs, intrat.*]

OMNES. Salvē, rēx optime!

REX. Salvēte, cīvēs meī. [*ministrīs.*] Dūcite mē ad sellam meam.

CIV. I. Quam lentē rēx hodiē ambulat!

CIV. II. Iam aetāte prōvēctus est.

CIV. III. Sānē īnfirmī senēs plērīque fīunt.

CIV. IV. Quis nōs reget, postquam Aegeus mortuus erit?

CIV. V. Fīlius Mēdēae, ut crēdō, rēx noster erit.

OMNES. Doleō quia rēgī fīlius nōbilī genere nūllus est.

[*Servus intrat et ad rēgem appropinquat.*]

SERVUS. Advena quīdam ad rēgiam hodiē advēnit. Licetne eī in ātrium ad tē dūcī?

REX. Ita vērō. Pauca dē eō mihi iam nārrāta sunt, sed ipse eum multa interrogāre volō. Dūc eum ad mē.

SER. Nunc aut in balneō est aut novīs vestibus vestītur. Brevī tempore ad tē dūcētur. [*Exit.*]

CIV. VI. Ecce! Mēdēam cōnspiciō, quae hūc currit.

[*Mēdēa intrat et ad rēgem festīnat. Pōculum tenet.*]

MEDEA. O domine,—cursū anhēlō—nōlī accipere hunc advenam, nam inimīcus est; īnsidiās tibi parat.

OMNES. Quid? Num īnsidiae rēgī parantur?

REX. Quid? Num īnsidiae mihi parantur?

MEDEA. Tibi īnsidiae ab advenā parantur. Illud prō certō habeō. Nisi tū cavēbis, ab illō interficiēris.

REX. Quōmodo dēfendī possum?

OMNES. Nōs tē contrā illum dēfendēmus, ō rex. A nōbīs servāberis. Nōlī timēre.

MEDUS. In vincula ille cōniciētur. Poenās iustās dabit.

MEDEA. Melius cōnsilium ego iniī. Nam hōc in pōculō venēnum mortiferum vīnō addidī. Advena victor ā nōbīs salutābitur; amīcē ā tē accipiētur; deinde vīnum eī dabitur, quod postquam biberit, mortuus humī statim iacēbit.

OMNES. En callidum cōnsilium!

MEDEA [*servō.*] Puer, cape pōculum, sed nōlī vīnum gustāre. [*Servō pōculum datur.*]

[*Alter servus intrat.*]

SER. Advena iam lautus est et novīs vestīmentīs vestītus. Licetne eī nunc intrāre?

REX. Licet. Iuvat mē eum benīgnē accipere.

[*Thēseus intrat.*]

OMNES. Salvē tū victor. Gaudēmus quod Athēnās tandem advēnistī.

[*Rex surgit et dextram iuvenī porrigit.*]

REX. Salvē, advena. Gaudeō quia ad rēgiam meam vēnistī.

MEDEA [*sēcum.*] Thēseus mox dolēbit quia ad rēgiam vēnit!

THE. Salvē, rex! Gaudeō ego quod ā tē et ab omnibus cīvibus tam benīgnē acceptus sum.

REX. Accēde hūc et nārrā mihi dē factīs tuīs.

[*Thēseus ad sellam rēgis appropinquat.*]

CIV. VII. Quam prōcērus est! Capite omnēs superat.

REX. Unde vēnistī?
THE. Troezēne vēnī, ō domine, ubi nātus eram.
CIV. I. Vir tam lātīs umerīs Athēnīs rārō vidētur.
CIV. II. Quam valida et rōbusta bracchia eī sunt!
REX. Nōnne longum iter fēcistī?
THE. Iamdiū iter faciō.
CIV. III. Quam longum gladium gerit!
CIV. IV. Quot latrōnēs illō gladiō interfectī sunt
REX. Latrōnēsne tibi molestī fuērunt? Plūrimī enim latrōnēs hīs in regiōnibus habitāre dīcuntur.
THE. Per deōs immortālēs omnēs ā mē superātī sunt.
CIV. V. Clāva ferrea extrā iānuam relicta est.
OMNES. Gaudeō quod eam nōn habet.
REX. Nōnne pūgnārum tē taedet?
THE. Tālium rērum mē valdē taedet. Nunc ōtium Athēnīs agere mē iuvat.
MEDEA. Tuī mē miseret. Nōnne vīnum tibi grātum erit?
THE. Māximās tibi grātiās agō, nam gravissimē sitiō.
MEDEA. [*servō quī pōculum tenet.*] Puer, dā mihi pōculum istud.
REX. Mihi dā pōculum, serve. Rēgis enim manibus vīnum advenae huīc dabitur . . . [*pōculum ā servō rēgī datur.*] Age, advena: optimum vīnum optimō virō bibendum est. Bibe tū. [*Thēseus pōculum capit.*]
THE. Tibi, ō rēx, et Mēdēae et cīvibus omnibus deōs salūtem ōrō.
[*Rēx gladium Thēseī cōnspicit.*]
REX. Hēia! Quem gladium cōnspiciō? Pro dī immortālēs! Meus gladius est quem sub māgnō saxō ōlim condidī. Capulum ēius eburneum āgnōscō. Nōlī bibere, mī fīlī! [*Pōculum*

ē manibus Thēseī rapit et humum dēicit.] Venēnātum est vīnum.

OMNES. Quid? Rēgisne fīlius est?

THE. Ita, cīvēs, fīlius Aegeī sum. Pater cārissime, quam valdē gaudeō, quam laetus tē videō!

[*Thēseus bracchia collō rēgis circumdat.*]

MEDEA. Frustrā hoc cōnsilium iniī. Tū, mī fīlī, nunquam rēx eris. Sed īram cīvium metuō. Effugiēmus ego et tū, dum licet.

[*Mēdēa et fīlius exeunt.*]

OMNES. Rem nōn intellegimus.

THE. Rem vōbīs explicābō. Fīlius Aegeī sum, quem Aethra, māter mea, ad eum iam tandem dēmīsit. Gladium, quem gerō, sub saxō quōdam invēnī, ubi ab illō ōlim conditus erat. Ego sōlus saxum dīmovēre potuī, nam ego rē vērā Aegeī fīlius sum. Sed quārē vīnum venēnātum erat?

REX. Quia Mēdēa—sed ubinam est? Num effūgit?

CIV. VI. Cum fīliō ē rēgiā nūper excessit.

CIV. VII. En mulierem scelerātam!

REX. [*mīlitibus.*] Prohibēte eam effugere! Redūcite eam! [*Duo mīlitēs exeunt.*] In mare cōniciētur, nam poenās meritās dare eī necesse est.

OMNES. Venēnum ipsam bibere oportet!

REX. Sed tū, mī fīlī, nārrā mihi dē latrōnibus quōs vīcistī.

CIV. I. Periphētēs enim—

CIV. II. Et Scīrōn—

CIV. III. Sinis etiam—

CIV. IV. Procrūstēs quoque—

CIV. V. Et aper ferōcissimus—

CIV. VI. Omnēs ab eō occīsī sunt!

CIV. VII. Thēseus ab Athēniēnsibus semper laudābitur.

[*Mīlitēs redeunt.*]

MIL. I. Nusquam Mēdēa reperīrī potest.

MIL. II. In cālīgine mīrā, ut rūsticus quīdam dīxit, quam ipsa ē flūmine appārēre iussit, cum frīlīo effūgit.

REX Sī effūgit, nunquam hūc redībit. Nōs igitur cēnam parābimus; Thēseus dominus cēnae erit, nam postquam ego mortuus erō, ab eō urbs nostra regētur. [*Exeunt omnēs.*]

FINIS FABULAE.

VERRES

Persōnae

G. Cornēlius Verrēs: *Siciliae prōpraetor.*
Sthenius: *Thermitānus cīvis.*
Philomachē: *uxor Sthenii.*
Palaestriō: *servus Sthenii.*
Agathīnus, Dōrotheus, Lamus } *amīcī Sthenii.*
Pacilius, Gāius Claudius, Quīntus Caecilius, Ausonius } *amīcī Verris.*
Mānius Glabriō: *praetor.*
M. Tullius Cicerō: *ōrātor.*
Quīntus Hortēnsius: *ōrātor.*
Appāritor.
Carnificēs duo.
Iūdicēs.

SCAENA PRIMA. FURTUM.

In trīclīniō Sthenii.

Convīvae in lectīs accumbunt. Philomachē et Palaestriō adstant, cēnam parant, cibum prōferunt.

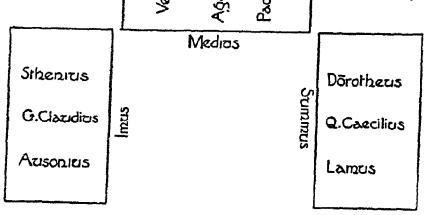

PHI. Māximē, O Verrēs, gaudēmus, quod rursus nōs vīsendī causā rediistī et sīc apud nōs cēnandō dīgnitāte māgnā nōs augēs. Accipe cibōs et Falernum. Palaestriō, dispōne epulās et vīnum effunde.

PAC. Meum etiam pōculum complē, Palaestriō. [*Palaestriō cibum dispōnit et vīnum effundit.*]

VER. Veterēs amīcī semper sunt optimī. Ego igitur praecipuē gaudeō, quod tot post mēnsēs iterum apud vōs cēnō.

STH. Vacuae esse Thermae vidēbantur, dum tū abes.

PAC. Vacuum etiam est pōculum meum. Facilis dēscēnsus Falernī.

AGA. Quam trīstis Thermitānīs erat vīta, prōpraetōre absente!

DOR. Quam tē, O Verrēs, dēsīderāvimus!

LAM. Nārrā nōbīs tamen dē tuīs errōribus.

OMNES. Nārrā, O Verrēs, tē precāmur.

VER. Multās per prōvinciās errāvī; multa oppida vīsī, [*sēcum*] et spoliāvī; pulcherrima quaeque vīdī, [*sēcum*] et abstulī; multōs hominēs cōgnōvī, [*sēcum*] et condemnāvī. Ex omnibus vōs tamen plūrimum amō.

STH. Nōnne vīdistī, dum errās, opera antīqua Graecīs ā sculptōribus facta?

PAC. Nōnne etiam vīna optima bibistī?

VER. [*Pacilio sōlī*] Tacē, stulte. Nisi cavēbis, cōnsilia mea perdēs. Cūr sīc nūgās agis tū cuī praemium dedī? [*Pacilius dormit.*]

CAE. Vīdistīne īnsīgnem illam statuam Discobolī, quam Myrōn fēcit?

CLA. An būculam ex aere ab eōdem sculptōre caelātam, nunc in forō Athēniēnsī positam?

AUS. An Minervae statuam ā Phīdiā sculptam?

AGA. An illīus cētera incluta sīgna in Parthenōne, Minervae templō, posita?

DOR. An ingentem Iovis Olympiī statuam ex ebore aurōque factam?

LAM. An statuam Mercurī summā pulchritūdine, quam Praxitelēs sculpsit?

VER. Haec omnia et īnspexī et admīrātus sum. Nunquam autem tam ēgregia sīgna vīdī quam tua, O Sthenī. Quam pulchrae sunt istae statuae!

CAE. Quam splendidae sunt tuae tabulae pīctae!

CLA. Quam ēlegāns est tua supellēx!

PAC. [*in somnīs*] Quam iūcundum mihi est vīnum tuum!

VER. At haec cochleāria praecipuē amō. Unde ea comparāvistī?

STH. Semper ab adulēscentiā studiōsius omnia quae antīqua et nōbilia adipīscī potuī, collēgī.

PHI. Quam fēlīx sum, quae virum tam studiōsum habeō. Nōn sōlum domum nostram adornat, sed etiam tōtum oppidum.

AGA. Nārrā Verrī dē Hīmerā tuā.

DOR. Et dē statuā Stēsichorī poētae.

STH. Publius Scīpiō Africānus hās statuās Thermitānīs dedit. Meā in domō nunc eās renovandī causā servō. Crās tamen in publicō rursus eās pōnam.

VER. [*sēcum.*] Nunquam id faciet, sī īdem Verrēs sum quī ante fuī! Mox meae erunt.

STH. Sī autem admodum haec cochleāria admīrāris, duo ex eīs accipe. Propter amīcitiam nostram tē eīs dōnō.

VER. Quam mūnificus es, O Sthenī; māximās tibi grātiās agō. Philomachē, grātulor tibi. Rē ipsā fēlīx es, quia tālem virum habēs. At ista sīgna et statuās Hīmeram et Stēsichorum īnspicere volō.

STH. Surgite omnēs, sī satis ēdistis et bibistis, et sīgna statuāsque īnspicite. Pulchritūdinem eōrum vōbīs ipse ostendam.

[*Omnēs, Paciliō exceptō, surgunt statuās īnspiciendī causā.*]

PAC. Hic Stēsichorus, haec Hīmera, hoc vīnum. Hunc . . . hanc . . . hoc . . . [*Dormit.*]

VER. Quam splendida sunt ista parva sīgna; nusquam pulchriōra vīdī. Vīsne, mī cāre amīce, propter amīcitiam nostram pauca ex eīs mihi dare?

CAE.
CLA. } Dā Verrī sīgna, O cāre Sthenī, precāmur.
AUS.

STH. Ignōsce mihi, O Verrēs. Quamquam enim tē amō, nōlō tamen haec dare. Cārus enim amīcus, quī mortuus est, mihi ea lēgāvit.

VER. Sī dare nōnvīs, vende mihi. Māgnum pretium tibi solvam.

CAE.
CLA. } Vende, Sthenī. Prōpraetor tē rogat.
AUS.

STH. At nihil plūris aestimō.

VER. Satis est; sestertium tibi dabō. Heus, meī amīcī, auferte haec sīgna. Grātulor tibi, O Philomachē, quia tālem virum habēs.

[*Caecilius et Claudius et Ausonius sīgna removent.*]

PHI. O Verrēs, quam ingrātus es tū, quem amāvimus, ad cēnam invītāvimus, cochleāribus dōnāvimus.

VER. Et hās statuās praecipuē admīror. Hīmera enim ex nōmine oppidī omnium mihi amoenissimī appellātur, et Stēsichorus poēta, ut opīnor, in hāc īnsulā, quam māximē amō, nātus est. Dā mihi hās statuās, tē precor, O cārissime Sthenī, propter amīcitiam nostram.

STH. Nōn meae tamen sunt, sed oppidī.

AGA.
DOR.
LAM. } Nōlī, O Verrēs, illās auferre. Quid enim dīcent Thermitānī?

CAE.
CLA.
AUS. } Dā illās, Sthenī! Prōpraetor eās cupit.

PHI. O crūdēlis homō quī sīgna nostra statuāsque oppidī auferendō grātiās agis!

VER. [*Stheniō.*] Cūr tuā in domō sunt ea quae oppidī sunt?

STH. Crās enim statuās in publicō pōnere mihi in animō est.

VER. I in malam rem, stulte! Nisi tacēbis, tē reum faciam et condemnābō. Nōnne publicās statuās tuā in domō retinēre cōnāris? Ego sum prōpraetor. Testēs mihi adstant. Apage!

AGA. O crūdēlissime homō!

DOR. O flāgitiōsissime praetor!

LAM. Meritō Verrēs illī nōmen est.

VER. Heus, agite, meī amīcī, auferte hās statuās et addite quicquid supellectilis raeda nostra continēre potest. [*Caecilius et Claudius et Ausonius statuās et supellectilem auferunt.*]

PHI. O mē miserrimam uxōrum!

VER. Grātulor tibi, Philomachē, quia tālem virum habēs! Valē, O Sthenī, omnium amīcōrum mihi cārissime! Māximās grātiās prō hāc grātissimā cēnā, hīs splendidissimīs dōnīs tibi uxōrīque agō. Nōlī meī oblīvīscī — propter amīcitiam nostram! Valē et tacē!

[*Exeunt Verrēs cum comitibus. Pacilius ex somnō sē excitat et lentē sequitur. Sthenius, uxor, amīcī lacrimās effundunt.*]

SCAENA SECUNDA. IUDICIUM.

In sellā curūli sedet praetor, Mānius Glabriō. A sinistrā sedent iūdicēs, ā dextrā stant appāritor et duo carnificēs. Ante iūdicēs sedet Quīntus Hortēnsius, ōrātor, cum testibus; ante appāritōrem sedet Cicerō, ōrātor, cum testibus. Verrēs prope Hortēnsium stat.

GLA. Ecce, iūdicēs, ante vōs stat reus Verrēs. Cicerō eum prōsequitur, dēfendit Hortēnsius. Prīmō Cicerōnem audīte contrā Verrem ōrātiōnem habentem.

CIC. Stupefactus sum, O iūdicēs, quod iste ōs suum vōbīs populōque Rōmānō ostendere ausus est. Idem tamen est Verrēs quī fuit semper, ut ad audendum prōiectus, sīc parātus ad audiendum. Nōn dē cēterīs istīs impudentis hominis sceleribus, quae vōbīs omnia cōgnita sunt, ōrātiōnem habēbō, magis autem iniūriās patefaciam quās contrā Sthenium virum nōbilissimum et innocentissimum fēcit. Iste, quī multōs annōs avāritiae cupīdinī turpitūdinī sē trādiderat, tandem prōpraetor in Siciliam īvit. Ibi quid statim facere incēpit? Publicās pecūniās rapere; publica monumenta auferre; fāna omnia, immō vērō tōtās urbēs nūdāre; prīvātōs cīvēs spoliāre. Nōn autem necesse est haec omnia expōnere. Quis enim illa īgnōrat? Attendite tamen dīligenter et audīte ea quae apud Sthenium fēcit. Quod cum audīveritis, vix, ut putō, crēdere poteritis. Vēra tamen sunt omnia. Ipse enim in Siciliam inquīrendī causā profectus sum; nēminī meus

adventus labōrī et molestiae erat et, ut Rōmam ē Siciliā rediī, multōs hominēs māximē illūstrēs mēcum rettulī. Quī testēs meī erunt.

Sthenius, hic quī vōbīs adest, Thermitānus est, anteā multīs propter summam virtūtem honestātemque, nunc propter suam calamitātem atque istīus īnsīgnem iniūriam omnibus nōtus. Hūius hospitiō Verrēs ūsus erat et apud eum Thermīs saepe fuerat. Subitō tamen, dum apud eum cēnat, omnia domō ēius abstulit. Nam Sthenius ab adulēscentiā paulō studiōsius multam comparāverat supellēctilem ex aere ēlegantem et sīgna splendida et tabulās pīctās. Hoc fēcerat nōn tam suae dēlectātiōnis causā quam ad invītātiōnēs nostrōrum hominum et suōrum amīcōrum atque hospitium. Duās etiam publicās statuās, Hīmeram et Stēsichorum, quās Publius Scīpiō Africānus, bellō cōnfectō captāque Carthāgine, Thermitānīs dederat, Sthenius tum renovandī causā domī cūrābat. Omnia tamen iste, alia rogandō, alia parvī pretiī emendō, alia sūmendō abstulit. Quōrum omnium facinorum testēs citābō. Nunc vōbīs, O iūdicēs, hoc mōnstrum condemnāre fās est. [*Cōnsīdit.*]

GLA. Audīvistis, O iūdicēs, crīmina quae Cicerō Verrī intulit. Nunc Hortēnsius respondēbit et prō Verre ōrātiōnem habēbit.

HOR. Nōlīte, O iūdicēs, verbīs quae iam audīvistis sine testimōniō crēdere. Multa crīmina Verrī intulit Cicerō. Nōlīte ante tamen sententiam certam dare aut falsīs crīminibus fallī, quam rem vēram etiam audīveritis. Nōn enim tālis est Verrēs, quālem Cicerō vōbīs persuādēre vult, sed vir et

nōbilis et iūstus et innocēns. Apud amīcum Sthenium cēnat. Num spoliāvit eum quem amābat? Num illīus domum, quī omnium eī cārissimus erat, nūdāvit? Nōlīte, O iūdicēs, id crēdere; nōn enim crēdibile est. Rē ipsā nihil Verrēs abstulit Stheniī domō, nisi ea quae Sthenius aut eī propter amīcitiam dedit aut iūstī pretiī vendidit, exceptīs illīs statuīs quae nōn Stheniī sed urbis erant. Aut Verrēs eās nōn abstulit aut, sī abstulit, sōlum in animō eī erat id, quod urbis erat, urbī reddere. Propter brevitātem temporis haud multōs testēs comparāre potuī; nōnnūllōs tamen citābō, virōs summā honestāte atque integritāte, quī ipsī Stheniī ad cēnam aderant et iūreiūrandō mea verba cōnfirmābunt. [*Cōnsīdit.*]

GLA. Audīvistis, O iūdicēs, ōrātiōnem quam Hortēnsius prō Verre habuit. Nunc testēs iūreiūrandō acceptō testimōnium dabunt. Vestrum erit inter vērum et falsum discernere et sententiam dare.

CIC. Prīmum Sthenium testem citō.

GLA. Appāritor, Sthenium in medium addūce.

[*Sthenius in medium addūctus iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Nārrā, O Sthenī, iūdicibus id quod apud tē ab istō factum est.

STH. Saepe Verrēs meō hospitiō ūsus erat et mihi amīcissimus fuerat. Olim eum ad cēnandum apud mē vocāvī. Advēnit. Aliī amīcī aderant et variōs sermōnēs dē operibus, quae Verrēs in errōribus vīderat, cōnferēbāmus. Tum meīs dē cochleāribus sīgnīs statuīs supellēctile mē interrogāre incēpit, quae omnia admīrātus est.

Propter amīcitiam nostram duo cochleāria istī dedī. Deinde sīgna īnspicimus. Verrēs ea etiam sibi darī iubet. Recūsō, quia amīcus cārissimus mihi ea lēgāverat. Tum Verrēs ea parvī pretiī emere vult. Sestertium offert. Recūsō. Statim amīcī istīus, quī etiam apud mē cēnābant, mea sīgna auferunt. Tum iste mē statuās Hīmeram Stēsichorumque sibi dare vult. Recūsō, quia nōn meae erant. Surdus est. Amīcī istīus statuās auferunt. Nōndum satiātī aliquid meae supellēctilis ēripiunt. Omnibus in raedā quam parātam extrā domum habēbat positīs, Verrēs cum amīcīs suīs abiit. Nunquam iterum ante hodiernum diem eum vīdī. O mē miserum, omnīnō nūdāta est domus mea.

[*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Cohibē lacrimās, O Sthenī, et respondē id quod vērum est. Quis praeter Verrem apud tē cēnābat?

STH. Agathīnus, Dōrotheus, Lamus, amīcī meī et Caecilius, Claudius, Pacilius, Ausonius, amīcī Verris.

CIC. Quis etiam aderat?

STH. Philomachē uxor mea et Palaestriō servus.

CIC. Quid Verrī dedistī?

STH. Duo cochleāria.

CIC. Quantī sīgna iste ēmit?

STH. Sestertiō.

CIC. Tē volente?

STH. Minimē, mē invītō.

CIC. Quantī pretiī sīgna stant?

STH. Deciēs; tamen mihi quidem nōn pretium habent, quia amīcus mortuus mihi ea lēgāvit.

CIC. Dedistīne istī statuās et supellēctilem tuam an vendidistī?

STH. Neque dedī neque vendidī. Fūrātus enim est eās. [*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Ecce, O iūdicēs, impudentiam audāciam crūdēlitātem istīus.

GLA. Vīsne, O Hortēnsī, hunc testem interrogāre?

HOR. [*Stheniō.*] Nōnne Verrēs semper amīcissimus tibi fuerat?

STH. Semper, dōnec omnia mea abstulit.

HOR. Nōnne propter amīcitiam vestram cochleāria duo Verrī dedistī?

STH. Vērum dīcis.

HOR. Ecce, O iūdicēs, quantum Verrēs illum ingrātum amābat! [*Stheniō.*] Nōnne Verrēs pecūniam tibi prō sīgnīs dedit?

STH. Parvum pretium.

HOR. Scīlicet, O iūdicēs, vendidit ea Verrī. [*Stheniō.*] Cūius erant illae statuae Hīmera et Stēsichorus?

STH. Oppidī erant.

HOR. Cūr tuā in domō eās retinēbas?

STH. Eās renovandās cūrābam.

HOR. Nōnne iam tum renovātae erant?

STH. Sānē.

HOR. Cūr igitur nōn in publicō rursus eās posuerās?

STH. In animō mihi erat proximō diē id facere.

HOR. Audīte, O iūdicēs, id quod dīcit. Is quī oppidī statuās iam renovātās ūnum diem domī retinet, semper retinēre in animō habet. Fūrātus erat eās Sthenius; Verrēs vir summā honestāte restituere volēbat; neque, id quod prō certō habeō, supellēctilem abstulit, nisi aut datam aut emptam accēpit. Satis est.

GLA. Appāritor, Sthenium removē.

[*Sthenius ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Nunc Philomacham citō testem.

GLA. Appāritor, Philomacham in medium addūce.

[*Philomachē in medium addūcta iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Aderāsne tū ad cēnam Stheniī?

PHI. Aderam. Nōnne enim ūxor sum Stheniī?

CIC. Volēbatne vir tuus sīgna Verrī vendere?

PHI. Nōlēbat. Num ea quae amīcus eī lēgāvit vendere volēbat?

CIC. Quantum pretium Verrēs dedit?

PHI. Sestertium. Quantulum pretium! Improbissimus est—

CIC. Satis est respondēre. Eratne in animō Stheniō statuās Hīmeram Stēsichorumque proximō diē in publicō pōnere?

PHI. Ita erat. Dum cēnant, sermōnem eōrum audiēbam. Vir meus 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Et anteā iterum iterumque idem dīxit. Bene in memoriā habeō . . .

CIC. Satis respondistī. Abstulitne Verrēs supellēctilem? [*Philomachē lacrimās effundit; quod cum Sthenius videt, ille etiam lacrimat.*] Cohibē, tē precor, lacrimās tuās. Interrogātum iterābo. Abstulitne Verrēs supellēctilem?

PHI. [*multō cum singultū.*] Ita, multam—tōtam ferē supellēctilem abstulit. Iam omnīnō nūdāta est nostra domus. O mē miseram! Heu! Heu!

[*Philomachē lacrimat.*]

CIC. Audīte, O iūdicēs. Sthenius 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Cūr Verrēs nōn ūnum diem morātus est? Quia statuās nōn urbī reddere, sed ipse rapere volēbat.

GLA. Vīsne, O Hortēnsī, hanc testem interrogāre?

HOR. O iūdicēs, et mulier et Stheniī uxor est Philomachē. Quōmodo illī crēdere potestis? Scīlicet falsa dīcit virum prōtegendī causā. Sī ego eam interrogābō, nōnne mendācia iterābit?

GLA. Appāritor, Philomacham removē.

[*Philomachē ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Hortēnsius Philomacham nōn interrogāvit. Vērum audīre Hortēnsium nōn iuvat. Plaudite omnēs; nam Hortēnsius silet. Nunc Palaestriōnem testem citō.

HOR. Nōnne servus est Palaestriō?

CIC. Sānē, servus est Stheniī.

HOR. Testimōnium ēius nōn accipiēmus, nisi cruciātus erit.

GLA. Verberibus tormentīsque quaestiōnem habēre necesse est. Carnificēs, Palaestriōnem cruciāte.

APP. Hūc venī, Palaestriō. Mē sequere!

[*Appāritor Palaestriōnem ē iūdiciō dūcit. Carnificēs sequuntur. Audiuntur clāmōrēs. Init Palaestriō lacrimāns.*]

CIC. Quid scīs, Palaestriō, dē cēnā, ubi Verrēs apud dominum tuum aderat? Tūne aderās?

PAL. [*lacrimāns.*] Aderam et, dum cibōs appōnō, multa vīdī, multa audīvī. Post Verrem enim stābam, quī saepe sēcum dīcēbat ea quae ego sōlus audīvi.

CIC. Quid Verrēs dīxit?

PAL. Dum dē errōribus suīs nārrat, 'Multa oppida,' inquit, 'spoliāvī, pulcherrima quaeque abstulī, multōs hominēs condemnāvī.'

CIC. Animum hūc advertite, O iūdicēs! Verrēs ipse cōnfessus est, ipse sē condemnat. Quid etiam, Palaestriō?

PAL. Pacilius, amīcus ēius, nimis vīnī biberat et ēbrius nūgās agēbat. Verrēs eī parvā vōce 'Tacē, stulte!' inquit, 'Nisi cavēbis, cōnsilia mea perdēs. Cūr sīc nūgās agis tū cuī praemium dedī?'

CIC. Audīvistisne, O iūdicēs? Verrī in animō erat fūrārī; Paciliō sociō pecūniam dederat, quī ēbrius factus cōnsilia perdēbat! Ecquid aliud audīvisti, O Palaestriō?

PAL. Sthenius dē statuīs suīs ita locūtus est: 'Crās in publicō rursus eās pōnam.' Tum Verrem sēcum murmurantem audīvī. 'Nunquam,' inquit, 'id faciet, sī īdem Verrēs sum quī ante fuī. Mox meae erunt.'

CIC. Certē igitur, O iūdicēs, statuās nōn Thermitānīs restituere volēbat, sed ipse retinēre.

GLA. Vīsne, O Hortēnsī, Palaestriōnem interrogāre?

HOR. Nōlō. Nōlīte vōs etiam, O iūdicēs, illī crēdere. Servus enim est, immō vērō Stheniī servus; falsa dīcit dominum prōtegendī causā.

GLA. Appāritor, Palaestriōnem removē.

[*Palaestriō ad locum suum redūcitur.*]

HOR. Meōs nunc testēs citō, prīmum Verrem ipsum.

GLA. Appāritor, Verrem in medium addūce.

[*Verrēs in medium addūctus iūsiūrandum accipit.*]

VER. [*urbānē.*] Salvē, Glabriō! Valentne Lībertī tuī et uxor? Salvēte, iūdicēs! Quam calidus est āēr! Pluet, ut opīnor, vesperī.

GLA. Respondē, Verrēs, ad interrogāta.

HOR. Quid tū, O Verrēs, dē cēnā istā dīcis?

VER. Male cēnant in prōvinciīs; paucī neque variī erant cibī. Vīnum satis bonum.

HOR. At dē crīminibus quae Cicerō tibi intulit?

VER. Animum nōn attendēbam. Quae crīmina mihi Cicerō īnfert?

GLA. Aufer nūgās, O Verrēs. Respondē.

VER. Prīmō, nihil ex domō Stheniī abstulī, nisi ea quae mihi ā Stheniō data erant, aut ea quae mihi ā Stheniō vendita erant, aut ea quae nōn Stheniī sed oppidī erant. Nūllam ergō iniūriam Sthenius ā mē accēpit. Tantum affirmō.

HOR. Audīte, O iūdicēs! Vir tam iūstus, tam honestus, tam innocēns pauca quidem verba dīxit, sed vēra. Nōnvult enim vōs longā ornātāque ōrātiōne fallere, sed brevitāte simplicitāte vēritāte vōbīs persuādēre. Rōmānō cīvī crēdite potius quam Thermitānō et uxōrī et servō.

GLA. Vīsne, O Cicerō, hunc testem interrogāre?

CIC. [*Verrī.*] Ante istam cēnam nōnne tū Paciliō pecūniam obtulistī?

VER. Hoc memoriam meam fūgit.

CIC. Dedistīne annōn?

VER. Dedī.

CIC. Quō cōnsiliō pecūniam Paciliō dedistī?

VER. Nesciō, nisi quod eum amābam.

CIC. Propter vestram amīcitiam, ut opīnor. [*Omnēs rīdent.*] Ista cochleāria, cūius erant? Stheniīne? an urbis?

VER. Stheniī.

CIC. Datane sunt tibi an vendita?

VER. Data.

CIC. Et sīgna ista?

VER. Ea ēmī.

CIC. Quantī?

VER. Deciēs sestertiī.

CIC. Et statuae istae?

VER. Oppidī erant, neque in domō Stheniī manēre dēbēbant.

CIC. Quō cōnsiliō tū eās remōvistī?

VER. Eās Thermitānīs restituendī causā.

CIC. Restituistīne?

VER. Ita vērō. Restituī.

CIC. Audīte, O iūdicēs, hunc mendācem. Verris enim in domō ipse invēnī statuās, neque unquam Thermitānīs reddidit neque unquam in animō eī erat hoc facere. [*Verrī.*] Abstulistīne supellēctilem Stheniī?

VER. Negō.

CIC. Satis audīvimus.

CLA. Appāritor, Verrem removē. [*Verrēs ad locum suum redūcitur.*] Quem nunc citās, O Hortēnsī?

HOR. Gāium Claudium testem citō.

CLA. Appāritor, Gāium Claudium in medium addūce. [*Claudius in medium addūctus iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domō Stheniī?

CLA. Ita, ea abstulit.

CIC. Emitne an data accēpit?

CLA. Emit.

CIC. Quantī?

CLA. Nōn meminī.

CIC. Et sīgna?

CLA. Etiam ea ēmit.

CIC. Quantī?

CLA. Ducēnīs sestertiīs.

CIC. Et statuās?

CLA. Nōn eās remōvit.

CIC. Et supellēctilem?

CLA. Sthenius eam Verrī propter amīcitiam suam dedit.

CIC. Audīvistis, O iūdicēs, hūius testimōnium omnīnō

verbīs Verris contrārium. Appāritor, removē Gāium Claudium.

[*Claudius ad locum suum redūcitur.*]

GLA. Quem nunc citās, O Hortēnsī?

HOR. Quīntum Caecilium.

GLA. Appāritor, Quīntum Caecilium ante iūdicēs addūce.

[*Caecilius in medium addūctus iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domō Stheniī?

CAE. Minimē, nōn ea abstulit.

CIC. Et sīgna?

CAE. Ita, sīgna nōnnūlla Sthenius eī dedit.

CIC. Et statuās?

CAE. Statuās Hīmeram Stēsichorumque Verrēs ēmit.

CIC. Et supellēctilem?

CAE. Hanc etiam ēmit.

CIC. Prō deōs immortālēs! nunquam testimōnium magis contrārium quam verba hōrum testium. Nunc, O iūdicēs, īnsolentiam istīus percipere potestis.

GLA. Appāritor, Quīntum Caecilium removē. [*Caecilius ad locum suum redūcitur.*] Vīsne, O Hortēnsī, aliōs testēs citāre?

HOR. Unum alium citō nōmine Pacilium.

GLA. Ego etiam Pacilium audīre volō. Appāritor, Pacilium ante iūdicēs addūce.

[*Pacilius in medium addūctus iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Aderāsne ad cēnam Stheniī cum Verre?

PAC. [*bālbūtiēns.*] Aderam.

CIC. Ebriusne erās an sōbrius?

PAC. Mehercle, cūr id scīre vīs?

CIC. Nōlī mē interrogāre, sed mihi interrogantī respondē.

PAC. Vērum dīcis; ēbrius eram.

CIC. Cūr igitur hīc adesse audēs et testimōnium dare dē cēnā ubi ēbrius erās?

PAC. O Cicerō, parce mihi! scīlicet pauper sum et pecūniam ā Verre prō testimōniō accēpī.

[*Verrēs ē iūdiciō effugit. Omnēs praeter Hortēnsium sībilant.*]

CIC. Nunc tandem testis vērum testimōnium dat. Ecce enim, O iūdicēs, effūgit Verrēs, nam vēritātem timet.

PAC. Tandem, Verre absente, vērum dīcere audeō.

CIC. Perge, Pacilī, tibi crēdimus.

PAC. Pecūniam etiam ante cēnam Sthenii accēpī. Semper enim Verrī in animō erat hominem innocentissimum spoliāre.

GLA. Quid dīcis, O Hortēnsī?

[*Hortēnsius ē iūdiciō effugit.*]

GLA. Satis, O iūdicēs, et audīvistis et vīdistis. Sententiam date!

[*Iūdicēs prīncipī sententiās dant.*]

PRINCEPS IUDICUM. Condemnāmus Verrem fūrtī.

GLA. Condemnātus est Verrēs.

[*Omnēs plaudunt. Sthenius et Philomachē sibi grātulantur. Gaudent Thermitānī.*]

FINIS.

OXFORD: HORACE HART
PRINTER TO THE UNIVERSITY

UNIVERSAL
LIBRARY

114 310

UNIVERSAL
LIBRARY